

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะครอบคลุมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 2.1 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 2.2 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย
- 2.3 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในต่างประเทศ
- 2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในต่างประเทศและต่างประเทศ

2.1 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนำเสนอควบคู่กันไป ในประเด็นต่างๆ ดังมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้คือ ความหมายของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หลักการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย วิธีการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป้าหมายของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำนาจหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับการพัฒนาประเทศ และ กิจกรรมและโครงการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทยโดยมีรายละเอียดต่างๆดังนี้คือ

2.1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมาย การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในมาตรา 4 ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551:3-4 อ้างอิงในอัญชลี ธรรมะวิธิกุล 2559)

การศึกษานอกระบบ หมายความว่ากิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

2.1.2 หลักการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ยึด หลักดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ.2551:8-9)

การศึกษานอกระบบ

1. ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งถึงเป็นธรรมและมีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน
2. การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเรียนรู้

การศึกษาตามอัธยาศัย

1. การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำ เทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา
3. การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

นอกจากนั้น หลักการจัดการศึกษานอกระบบจึงยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ (www.nfe.go.th) คือ

1. หลักการเสมอภาคทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นผู้พลาด ขาดและด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพในสังคม อาชีพ เศรษฐกิจ และข้อจำกัดต่างๆ ในการจัดการศึกษาและกระบวนการจัดการศึกษานอก

ระบบต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกระบบจะต้องจัดการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สิ่งดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะของการบูรณาการจึงมีความเหมาะสม โดยบูรณาการสาระต่างๆ เพื่อการเรียนรู้การบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

4. หลักความสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษานอกระบบมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์สาระการเรียนรู้ วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษานอกระบบที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพันเอื้ออาทร การช่วยกันและกันปลูกฝังวินัยในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นสำหรับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน ก็นับว่าเป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบ ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรเป็นแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนในเรื่องอื่นๆ เพื่อผลิตผู้เรียนที่เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนต่อไป

จากหลักการจัดการศึกษานอกระบบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการศึกษานอกระบบเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นแนวความคิดที่ส่งเสริมให้การจัดการศึกษาต้องจัดอย่างหลากหลายรูปแบบ สอดคล้องตามความต้องการ

ของผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถเรียนได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธี ไม่จำกัดอยู่ในห้องเรียนเหมือนในอดีต จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นการจัดที่มุ่งให้คนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพื่อปรับตัว นำความรู้มาใช้ประโยชน์และพัฒนาชีวิตของตนเองด้วยการจัดที่หลากหลาย ไม่มีรูปแบบแน่นอนขณะเดียวกันเป็นการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพิ่มพูนทักษะ และให้รู้จักหาความรู้ที่ทำให้เป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์

หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

จากหลักการข้างต้นเพื่อให้การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล อลัน เอ็ม โทมัส (Alan M. Thomas. 1991 : 4 -18) มีมุมมองเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งถือเป็นแนวทางที่ต้องคำนึงถึงเมื่อจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

1. เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้และการเพิ่มหรือฝึกทักษะในบริบทของการศึกษาที่ไม่ใช่รูปแบบในระบบโรงเรียน
2. เป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้และการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ จากนั้นนักการศึกษาจึงพัฒนาการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษา
3. อยู่ในบริบทของวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน และกลุ่มสตรี เป็นต้น การศึกษาตามอัธยาศัยในลักษณะนี้เกิดจากความต้องการยกระดับความเป็นอยู่ในสังคม ซึ่งรวมการศึกษาในระบอบประชาธิปไตยและการพัฒนาคุณภาพชีวิต
4. ใช้บริบทของการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมรอบตัวของแต่ละบุคคลเป็นการศึกษาแบบไม่เป็นทางการตามอัธยาศัยที่ทุกสังคมมีอยู่แล้วเป็นการเรียนรู้ที่มีอยู่แต่มองไม่เห็นผลชัดเจน
5. เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต จากความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตแม้ไม่เคยผ่านการเรียนในระบบโรงเรียนเลยก็ตาม การศึกษาตามอัธยาศัยจึงจัดเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งในการศึกษาทั้งระบบ

2.1.3 ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่งในทุกประเทศ เพราะสามารถจัดการศึกษาให้กับประชาชนได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีลักษณะสำคัญที่ควรทราบดังต่อไปนี้ ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. 2554, น. 28-29)

ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบ

1. ผู้เรียน ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย สามารถเรียนได้ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
2. ผู้สอน ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบอาจจะเป็นผู้สอนที่มีความรู้ ความชำนาญและความเชี่ยวชาญในวิชาที่เรียนโดยตรง หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพของตนมาเป็นวิทยากรและอาสาสมัคร
3. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา หลักสูตรและเนื้อหาวิชายืดหยุ่นได้มาก เนื้อหาสามารถปรับตามท้องถิ่น และความสนใจของผู้เรียน
4. รูปแบบการจัด การจัดการศึกษานอกระบบไม่มีรูปแบบที่แน่นอน รูปแบบการจัดจะต่างกันไป เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดและผู้รับบริการ
5. การเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบ จะมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ความจำเป็น บางครั้งจะจัดการเรียนการสอนเป็นชั้น และบางครั้งจะไม่ใช่ชั้นเรียน แต่จัดในรูปการพบกลุ่ม การศึกษาทางไกล การฝึกอบรม เป็นต้น
6. สถานที่จัดให้บริการ เปลี่ยนแปลงและจัดอำนวยความสะดวก ให้กับผู้เรียนได้ตามความเหมาะสมและจำเป็นกับสภาพท้องถิ่น
7. ระยะเวลา ระยะเวลาเรียนของการศึกษานอกระบบขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะของวิชา รวมทั้งความสนใจของผู้เรียนด้วย
8. หน่วยงานและสถาบันที่รับผิดชอบการศึกษานอกระบบ มีทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงสถาบันอุดมศึกษา และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545
9. การรับรองความสามารถและคุณวุฒิ
10. การยืดหยุ่นของการจัด

2.1.4 วิธีการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีการจัดการศึกษานอกระบบ

จากหลักการจัดการศึกษานอกระบบข้างต้น มีหลายหน่วยงานที่จัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบโดยคำนึงถึงหลักการดังกล่าวเพื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย และกำหนดเป็นวิธีการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้ (www.edu.chula.ac.th/nfed)

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ของผู้เรียนและกลุ่มเป้าหมาย
2. ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น เรียนเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย การสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น
3. ใช้สื่อชนิดต่างๆ หลายชนิดผสมผสานกัน (multi-media) โดยใช้ระบบการศึกษาทางไกลเข้ามาช่วย
4. มีความยืดหยุ่นในด้านต่างๆ เช่น เวลา หลักสูตร สถานที่เรียน การลงทะเบียน และลดกฎระเบียบต่างๆ
5. มีการศึกษารูปแบบและวิธีรับความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ที่มีมาแต่ดั้งเดิมของชุมชน แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ
6. เน้นการฝึกทักษะกระบวนการ การคิด การวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหาและการประยุกต์ใช้ความรู้
7. ส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยตนเองและการนำตนเอง
8. จัดการเรียนรู้ ให้ผสมผสานกลมกลืนกับชีวิต
9. เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์
10. เน้นการเรียนรู้ จากสถานการณ์จริง
11. สร้างแรงจูงใจ ในการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย
12. สอนวิธีการในการแสวงหาความรู้ (learning how to learn) มากกว่า เน้นการให้เนื้อหาความรู้
13. ครูเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน เป็นผู้แนะแนวช่วยแก้ไขปัญหา ผู้เรียนอาจเป็นทั้งครูและผู้เรียนในเวลาเดียวกัน
14. ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านและวิถีชีวิตในการเรียนรู้
15. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ ทุกเวลา ทุกสถานที่

วิธีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้ (วิศนี ศิลตระกูล 2555: 31-32)

1. มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการจัด ไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการจัดการศึกษา
2. มีประเด็นสาระที่ต้องการนำเสนอไม่แน่นอนตายตัวเหมือนการศึกษารูปแบบอื่น อาจมีขั้นตอนการแสวงหาความรู้ การค้นหาคำตอบ แต่ก็ยังเป็นเพียงการจัดลำดับขั้นตอนในการเรียนรู้ โดยไม่ได้ระบุชัดเจนแบบหลักสูตรทั่วไปเป็นลักษณะ non-curriculum
3. ผู้ดำเนินการ (ผู้สอน) ได้แก่ ผู้จัด ผู้อำนวยความสะดวก ผู้ดำเนินการ ผู้บรรยาย ผู้นำชมสถานที่ ผู้นำกลุ่มบรรณารักษ์ ที่ปรึกษาด้านการดำเนินกิจกรรม/การออกแบบ นิทรรศการ ทำหน้าที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนเอง
4. ผู้เรียน ควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ตามความเข้าใจ จากประสบการณ์ที่ได้รับ
5. มีการจัดกิจกรรม เช่น การนำชมการเล่าประวัติความเป็นมา การสาธิต การจัดค่ายทัศนศึกษา การประชุมปฏิบัติการ และการแสดง
6. มีสื่อที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น
  - 6.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว โปสเตอร์ หนังสือ วารสาร จุลสาร ฯลฯ
  - 6.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยู โทรทัศน์ วีดิทัศน์ ซีดี ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นต่างๆ ฯลฯ
  - 6.3 นิทรรศการ ได้แก่ นิทรรศการชั่วคราว นิทรรศการถาวร การจัดแสดงผลงาน ฯลฯ
7. มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรมสถาน ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ
8. มีการประเมินผลขึ้นอยู่กับผู้เรียนและการนำไปใช้ประโยชน์ สะท้อนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกิจกรรมหรือโครงการ เป็นการประเมินเพื่อให้รู้ว่า ดี มากกว่า ถูก เพื่อดูความสมเหตุสมผล ไม่ใช่การประเมินเพื่อวัดผลที่ได้ แต่เป็นการประเมินคุณค่า ประเมินเพื่อดูความตระหนัก โดยการวิพากษ์วิจารณ์ การคิด การทำและการมีส่วนร่วม ผลการเรียนรู้เหล่านี้สามารถ

สะสมผลการเรียนโดยอาจมีการจัดกระบวนการเรียน การทดสอบบางหัวข้อเพื่อออกไปรับรองผลสัมฤทธิ์ที่จะสะสมและนำมาเทียบระดับการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบได้ ถ้าต้องการ

จากวิธีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โดยศึกษาจากบุคคล สังคมสื่อต่างๆ ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้อื่น เพื่อนำความรู้มาใช้ประโยชน์และพัฒนาชีวิตของตนเองเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพิ่มพูนทักษะ และให้รู้จักแสวงหาความรู้ที่ทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

2.1.5 เป้าหมายของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ.2551:10 -11)

1. การศึกษานอกระบบ

1.1 ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

1.2 ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

2. การศึกษาตามอัธยาศัย

2.1 ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2.3 ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

2.1.6 อำนาจหน้าที่ของ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัธยาศัย

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ในมาตรา 14 ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ.2551: 22-25)

1. เป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และรับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการ
2. จัดทำข้อเสนอแนะนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน และมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อคณะกรรมการ
3. ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ การวิจัย การพัฒนา หลักสูตรและนวัตกรรมทางการศึกษา บุคลากรและระบบข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา
5. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
6. จัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา วิทยุชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา หอสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนชุมชน และแหล่งการเรียนรู้อื่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องของประชาชน
7. ดำเนินการเกี่ยวกับการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
8. ปฏิบัติงานอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

2.1.7 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด

มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 กำหนดให้มี สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเรียก โดยย่อว่า “สำนักงาน กศน. จังหวัด” ทุกจังหวัด จำนวน 75 แห่ง และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.กทม.” 1 แห่ง เป็น หน่วยงานการศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. ทำหน้าที่เป็นหน่วยธุรการของคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาการนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และได้กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่บริหารจัดการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้(กระทรวงศึกษาธิการ.2551:31-37)

มาตรา 18 ให้สถานศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และจัดการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับภาคีเครือข่ายการดำเนินงานของสถานศึกษา อาจจัดให้มีศูนย์ การเรียนชุมชนเป็นหน่วยจัดกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนก็ได้ การจัดตั้ง ยุบ เลิก รวม การกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 19 ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมีคณะกรรมการสถานศึกษา

มาตรา 20 ให้สำนักงาน จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบซึ่งเป็น ระบบประกันคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วย การศึกษาแห่งชาติ ให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายใน โดยได้รับความร่วมมือ ส่งเสริมและสนับสนุน จากภาคีเครือข่าย และ สำนักงาน ระบบหลักเกณฑ์และวิธีประกันคุณภาพภายในให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.1.8 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศ สามารถแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาทางการเมืองการปกครอง และการพัฒนาด้าน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้ให้ ความสำคัญต่อการพัฒนาคนเป็นสำคัญ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งสร้างกระแสสังคมให้ การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก และส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมกันของคนต่างวัย ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กรกลุ่มบุคคล ชุมชน ประชาชน และสื่อทุกประเภท เป็นแหล่งเรียนรู้สร้างสรรค์ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย รวมถึงส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสนับสนุนปัจจัยที่ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

นอกจากนั้นแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 ยังเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมอยู่ร่วมกับผู้อื่น อย่างมีความสุข (คนดี คนเก่ง และมีความสุข) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และทำให้ ประชากรมีความสุข โดยการศึกษาแบ่งเป็น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เช่น ผู้มีอายุก่อนวัยเรียน เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ประชากรวัยแรงงาน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพต่างๆ ผู้สูงอายุ และกลุ่มประชากรที่เป็นเป้าหมาย เช่น ผู้ต้องขัง ผู้พิการ ผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้อาศัยในชุมชนแออัด และกลุ่มตามแนวบริเวณชายแดน เป็นต้น การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยึดหลักการและความมุ่งหมายโดยภาพรวมตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ควบคู่กับ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 โดยการจัดการนอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมุ่งหลักความเสมอภาค การมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ กระบวนการ เรียนรู้ ความหลากหลาย ความยืดหยุ่น การบูรณาการ การกระจายอำนาจ เพื่อให้การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ความเชื่อพื้นฐานของการจัด การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นความเชื่อที่แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่า การศึกษา อาจเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ไม่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น ความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการ จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นของประเทศไทย คือ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต้องการความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต การคิดตัดสินใจ การเลือก กระทำหรือไม่กระทำใดๆ ล้วนใช้เหตุผล ข้อมูลประกอบการคิดอย่างรอบด้านอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ทั้งด้านร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ ฐานะความเป็นอยู่ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม ทั้งสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลทางวิชาการคือ ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น ๆ การคิดแบบคิดเป็นจึงเป็นการใช้ข้อมูลประกอบการคิด อย่างรอบด้าน นำมาสู่การตัดสินใจเลือกที่จะเชื่อ เลือกที่จะกระทำ โดยสามารถอธิบายเหตุผลของ ตนเองได้ซึ่งความคิดของแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไป การจัดการศึกษานอกระบบ จึงต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิด และตัดสินใจด้วยตนเอง หัวใจสำคัญ คือการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ของผู้เรียน ซึ่งเป็นรากฐานของความเป็นประชาธิปไตย ในระดับพื้นฐานด้วย

กลุ่มเป้าหมายส่วนมากเป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ ดูแลครอบครัว และมีข้อจำกัดมากมายในการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่เหมือนกับเด็ก เพราะมีอะไรที่แตกต่างกันหลายอย่าง เช่น ความคิดอ่าน ประสบการณ์ ความพร้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม นำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มีภารกิจสำคัญที่มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับ นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนและสังคมในที่สุด

2.1.9 กิจกรรมและโครงการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย

ไทย

กิจกรรมและโครงการศึกษานอกระบบในประเทศไทย จัดแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การศึกษานอกระบบ ประกอบด้วย การจัดการศึกษานอกระบบสำหรับประชากรก่อนวัยเรียน การศึกษานอกระบบประเภทการศึกษาพื้นฐาน การศึกษานอกระบบประเภทการฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆ กิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต กิจกรรมการพัฒนาสังคมและชุมชน และการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย การเรียนรู้จากห้องสมุดต่างๆ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การเรียนรู้จากสื่อมวลชน การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน การเรียนรู้จากสื่อพื้นบ้าน การเรียนรู้จากชนบทธรรมเนียมประเพณีศาสนาในชุมชน และการเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2556 และสุมาลี สังข์ศรี, 2556) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประเภทต่างๆ

จากหลักการและแนวทางข้างต้นการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีการจัดประเภทต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. **การศึกษาพื้นฐาน** เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาพื้นฐานตามความสนใจและตามความต้องการอย่างมีคุณภาพและทั่วถึงด้วยวิธีการที่เหมาะสม ให้กลุ่มเป้าหมายโดยจัดให้มีการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหาเข้ากับวิถีชีวิต เน้นการคิด ทำ จำ แก้ปัญหาและพัฒนา

2. การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานและสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน มีการจัดออกเป็น 4 แนวทาง คือ

2.1 *การฝึกทักษะอาชีพ* เป็นหลักสูตรระยะสั้นสายอาชีพ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในอาชีพ

2.2 *การเข้าสู่อาชีพ* เป็นการพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่อาชีพ

2.3 *กลุ่มพัฒนาอาชีพ* เป็นการส่งเสริมความรู้และประสบการณ์แก่กลุ่มผู้ที่มีอาชีพประเภทเดียวกันให้สามารถพัฒนาปริมาณและคุณภาพผลผลิตเข้าสู่การจำหน่าย มีรายได้ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม

2.4 *การพัฒนาด้วยเทคโนโลยี* เป็นการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาอาชีพและศักยภาพแก่ตนเองและกลุ่ม

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของบุคคลเพื่อให้ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 4 ด้าน คือ 1) ด้านสุขภาพอนามัย 2) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยกำหนดให้สถานศึกษาควรมีหลักในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยให้ยึดกลุ่มเป้าหมาย ยึดทักษะชีวิตพื้นฐานที่จำเป็น 4 ด้าน ยึดประเด็นปัญหาในชุมชนท้องถิ่น และยึดนโยบายรัฐ หรือเอกลักษณ์ของชาติเป็นหลัก ทักษะชีวิตมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนที่ต้องมีในเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการตามอาชีพ ตามวัย ตามวุฒิภาวะ การจัดการกระบวนการการเรียนรู้ทักษะชีวิตจึงมีกิจกรรมที่หลากหลายทั้งทางด้านสุขภาพอนามัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นประชาธิปไตย ด้านสิ่งแวดล้อมและร่วมพัฒนาความรู้ ความคิดของตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

รูปแบบการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตสามารถจัดในรูปแบบกลุ่มสนใจ เข้าค่าย การอบรมประชาชน และการจัดกิจกรรมชุมชน เพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยี ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางคุณธรรมจริยธรรมส่งผลให้เกิดการแข่งขันและขัดแย้งกันมากขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง มีความเข้าใจในสถานการณ์ มีหลักการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์ สามารถต่อสู้กับกระแสวิกฤติ

ต่างๆ ได้ รู้จักประเมินตนเอง รู้จักตั้งเป้าหมายในชีวิต ขอบเขตและสาระทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นมิติของการเรียนให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนและรู้จักกระบวนการที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสังคมได้อย่างมีความสุข

4. การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะความสามารถและศักยภาพของคนในชุมชนและทุกภาคส่วนในชุมชนให้ร่วมกันรับผิดชอบและเห็นความสำคัญในการฟื้นฟูพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเอง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ศึกษานอกระบบต้องให้ความสำคัญต่อการใช้กระบวนการทางการศึกษาเข้ามาดำเนินการ และกำหนดแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชนใน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สามารถเชื่อมโยงหรือบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในชีวิตและสังคม

5. การศึกษาตามอัธยาศัย

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมที่จัดไว้บริการผู้ที่สนใจและต้องการศึกษา ค้นคว้าความรู้ข่าวสาร ข้อมูล ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตลอดจนความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาต่างๆ เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมีหน่วยงานต่างๆ จัดดำเนินการประเภทต่างๆ เช่น

5.1 ห้องสมุดประชาชน เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ค้นคว้า ศึกษา หาความรู้ ของประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มีโครงการหมุนเวียนสื่อสู่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในทุกตำบล เพื่อให้ประชาชนในชนบทห่างไกลได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ทันต่อเหตุการณ์ ปรับตัวเข้ากับสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.2 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนการศึกษาแบบพบกลุ่มที่มีระดับชั้นโดยมีครู ศรช. เป็นผู้อำนวยการความสะดวก และได้รับการสนับสนุนด้านอาคารสถานที่และงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของชุมชนด้วย

5.3 แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัวที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้นให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากของจริง ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม หรือปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ได้พัฒนาอาชีพ พัฒนาทักษะชีวิต ตลอดจนพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคม

5.4 ศูนย์เรียนรู้ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่หน่วยงานต่างๆ เข้าไปจัดการเพื่อให้ความรู้ต่างๆ ในส่วนที่หน่วยงานรับผิดชอบให้กับผู้เรียนที่สนใจ

5.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ผู้เรียนหรือผู้สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าทั้งจากผู้รู้ ผู้ทรงภูมิปัญญา หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชน

5.6 กิจกรรมการศึกษาชุมชนอื่นๆ เช่น การสำรวจชุมชน การทำแผนแม่บทชุมชนการรับบริจาคหนังสือชุมชน การทำเวทิวบ้าน กิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุ ผู้พิการตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมในงานประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดประสบการณ์เกิดองค์ความรู้สามารถนำไปปรับใช้ชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบยึดหลัก 1) ความเสมอภาคทางการศึกษา 2) การพัฒนาและการพึ่งพาตนเอง 3) การบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต 4) ความสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน และ 5) การเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีแนวทางและวิธีการจัด เช่น 1) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) ใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลาย 3) มีความยืดหยุ่นในด้านต่างๆ 4) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง 5) จัดการเรียนรู้ให้ผสมกลมกลืนกับชีวิต เป็นต้น

ส่วนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ยึดหลัก 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง 4) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ 5) เป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้และการดำเนินชีวิต 6) อยู่ในบริบทของวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ 7) ใช้บริบทของการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ โดยมีแนวทางการจัด เช่น 1) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การดำเนินชีวิต อยู่ในบริบทของวิถีชีวิต 2) ใช้บริบทของการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ และ 3) เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต และมีวิธีการจัด คือ 1) มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัด 2) มีสาระที่ต้องการนำเสนอไม่แน่นอนตายตัว 3) ผู้สอนทำหน้าที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนเอง 4) ผู้เรียน ควบคุมการเรียนด้วยตนเอง 5) มีสื่อหลากหลาย และ 6) มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ เป็นต้น และมีการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ประเภทต่างๆ เช่น 1) ห้องสมุดประชาชน 2) ศูนย์การเรียนชุมชน 3) แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 4) ศูนย์เรียนรู้ 5) มีสื่อหลากหลาย และ 6) กิจกรรมการศึกษาชุมชนอื่นๆ

2.2 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของไทย เป็นรูปแบบหนึ่งของระบบการศึกษาตลอดชีวิตในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบคือการศึกษา

ในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่ การศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอนไว้

การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อเพื่อแหล่งความรู้ อื่นๆ

ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กำหนดให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทุกรูปแบบ มีคณะกรรมการส่งเสริม สนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงาน

สำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คือศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ซึ่งเป็นสถานศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และจัดการศึกษาดังกล่าวร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยจัดให้มีศูนย์การเรียนการสอนเป็นหน่วยจัดกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนขึ้น ทำให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการดำเนินการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของทุกระดับ

กิจกรรมและโครงการที่ดำเนินการในยุคปฏิรูปการศึกษา มีกิจกรรมดังต่อไปนี้ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ (ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ 2554)

1. การปรับและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
3. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
4. การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
5. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาดำเนินการปฏิรูปในทศวรรษที่สอง(พ.ศ.2552-2561) และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว เพื่อเร่งรัดให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ในส่วนของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ถึงแม้จะมีความก้าวหน้าจากเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มีเครื่องมือมากขึ้น แต่ยังคงขาดเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสมที่จะทำให้มีสัมฤทธิ์ผลตามที่ควร อีกทั้งยังขาดการปรับปรุงระเบียบที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้การศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ ดังนั้นในส่วนของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งเป็นหน่วยประสานงานกลางได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการดำเนินการว่า คนไทยได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันเพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การดำเนินการดังกล่าวจึงเร่งสร้างและพัฒนา กศน.ตำบลหรือแขวง แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชน โดยจัดสร้างแหล่งดังกล่าวเพื่อกระจายโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มรายได้เรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร และจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการจัด ส่งเสริม และสนับสนุน การจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้ครอบคลุมพื้นที่ทุกระดับอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

นโยบายการส่งเสริมและการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2551 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 และได้เปลี่ยนชื่อ สำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ทำหน้าที่เป็นหน่วยจัด ส่งเสริมและประสานงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานร่วมกับการภาคีเครือข่ายอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ในการส่งเสริมและการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

ด้านวิสัยทัศน์ "คนไทยได้รับการศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เพื่อให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้"

ด้านพันธกิจ ได้จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมชุมชนให้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการพัฒนาและส่งเสริมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อการศึกษาลดชีวิต ตลอดจนการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถดำเนินงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ด้านเป้าประสงค์ จะขยายโอกาสให้คนไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงครอบคลุมและเป็นธรรม ให้ผู้เรียนและผู้รับบริการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริม และสนับสนุนให้ภาคเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาลดชีวิตอย่างกว้างขวาง ให้ชุมชนมีการจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้มีอย่างทั่วถึงและได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มโอกาส และช่องทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีคุณภาพและสนองต่อความต้องการของประชาชน ส่งเสริม และสนับสนุนให้หน่วยงานและสถานศึกษานำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารองค์กร และการบริการการเรียนรู้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีระบบบริหารจัดการที่มีคุณภาพ สามารถจัดบริการตอบสนองกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนและผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านตัวชี้วัดเชิงปริมาณ จัดการส่งเสริมและสนับสนุนให้จำนวนร้อยละของคนไทยกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึง ครอบคลุม และเป็นธรรม โดยการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้แก่ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้สูงอายุ ชนต่างวัฒนธรรม และประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ นอกจากนี้ จะจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาความสามารถเชิงการแข่งขันทางเศรษฐกิจให้แก่ทั้งผู้อยู่ในวัยแรงงานที่อยู่นอกระบบ และ ผู้อยู่ในวัยแรงงานที่อยู่ในระบบ

ให้จำนวนร้อยละของผู้เรียนและผู้รับบริการที่มีผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของแต่ละหลักสูตร หรือกิจกรรมการเรียนรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการของหน่วยงานและสถานศึกษา ภาคีเครือข่ายที่เพิ่มขึ้นในการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษาลดชีวิตมากขึ้น ชุมชนที่มีการจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้อันเป็นผลเนื่องมาจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่พร้อมในการจัดและสนับสนุนการศึกษาลดชีวิต หน่วยงานและสถานศึกษานำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารองค์กร และการบริการการเรียนรู้แก่ประชาชน

ผู้รับบริการที่มีความพึงพอใจต่อการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของหน่วยงานและสถานศึกษา บุคลากรที่รับผิดชอบการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้รับการพัฒนาสมรรถนะ อย่างมีคุณภาพหน่วยงานและสถานศึกษาที่สามารถนำไปพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ให้คนไทยกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับบริการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้เรียนและผู้รับบริการที่มีผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของแต่ละหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้และมีศักยภาพที่พึงประสงค์ และมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการของหน่วยงานและสถานศึกษาทุกภาคส่วนต่างๆ ของสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะให้ชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีการจัดการความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ มีแหล่งการเรียนรู้ที่พร้อมในการจัดและสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต หน่วยงานและสถานศึกษาที่มีการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารองค์กร และการบริการการเรียนรู้แก่ประชาชน ผู้รับบริการที่มีความพึงพอใจต่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของหน่วยงานและสถานศึกษา บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หน่วยงานและสถานศึกษาที่มีระบบการนิเทศที่มีคุณภาพ และมีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบต่อเนื่องและสามารถนำไปพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถสรุปเป็นแนวทางการดำเนินงานในกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยแบ่งเป็นสาระสำคัญ 2 ด้าน คือ ด้านการดำเนินงานตามนโยบายที่สำคัญ และด้านการดำเนินงานภารกิจ ดังนี้

การดำเนินงานตามนโยบายที่สำคัญ

1. **เร่งสร้างและพัฒนา กศน. ตำบลหรือแขวง: แหล่งเรียนรู้ชุมชน** ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน

เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต จัดหาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้ประชาชนมีนิสัยใฝ่รู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จัดให้มีการติวเข้ม เติมเต็มความรู้ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับประชาชน ประสานการจัดบริการและส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ซ่อมสร้าง (Fix-it Center)

2. **เร่งรัด การดำเนินงานตามนโยบายการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)** เร่งรัดการดำเนินการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษาปรับบทบาทของหน่วยงานและสถานศึกษา จากการเป็นผู้จัดมาเป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. **เร่งรัดการจัดการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 15 ปี อย่างมีคุณภาพเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชน** เร่งรัดการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพให้กับประชากรวัยแรงงานที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับและไม่อยู่ในระบบโรงเรียน มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและปรับพื้นฐานการศึกษาของผู้เรียน โดยจัดค่ายวิชาการ พัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จัดหาหนังสือเรียนการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งจัดให้มีระบบหมุนเวียนหนังสือ เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษา สร้างแรงจูงใจให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตลอดชีวิต ให้หน่วยงานและสถานศึกษา ประสานการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และภารกิจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และประสานเชื่อมโยงกับสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การดำเนินงานตามภารกิจ

บทบาทและภารกิจของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีทั้งจัดดำเนินการเองโดย สำนักงาน กศน. และหน่วยงานในสังกัด และจัดดำเนินการโดยองค์กรภาคีเครือข่ายโดยกำหนดให้มีกรอบนโยบายการดำเนินงานตามภารกิจ 6 ด้าน ดังนี้

1. **นโยบายด้านการศึกษานอกระบบ** โดยมี สำนักงาน กศน. ในส่วนกลาง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับดูแลศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครช.) ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนาเป็น ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน ที่เน้นการฝึกและพัฒนาอาชีพ เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานโดยมีนโยบายและภารกิจดังนี้

1.1 สนับสนุนการจัดการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ให้ผู้เรียนการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานได้รับการสนับสนุนค่าเล่าเรียน สื่อการเรียน และค่าจัดกิจกรรมพัฒนา

คุณภาพผู้เรียนอย่างทั่วถึง พัฒนาระบบฐานข้อมูลรวมของนักศึกษา กศน. ให้ครบถ้วน ทันสมัยและเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ จัดทำคู่มือการสอนที่มีคุณภาพ

1.2 ส่งเสริมการรู้หนังสือ พัฒนาระบบฐานข้อมูล หลักสูตร สื่อ แบบเรียน เครื่องมือวัดผลสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือที่เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มเป้าหมาย เพิ่มศักยภาพครู กศน. และภาคีเครือข่ายให้มีความรู้ความสามารถและทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้ไม่รู้หนังสือ มุ่งเน้นให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ การคงสภาพการรู้หนังสือ

1.3 การศึกษาต่อเนื่อง มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนางานและอาชีพระดับพื้นฐาน ระดับกึ่งฝีมือและระดับฝีมือที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับทุกกลุ่มเป้าหมายให้ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยใช้รูปแบบการฝึกอบรม การสัมมนา จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรูปแบบอื่นที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายจัดการศึกษาต่อเนื่องหลักสูตรเชิงบูรณาการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาระบบคลังหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องให้ได้มาตรฐาน และสะดวกต่อการใช้งาน

1.4 การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายและมาตรฐานของหลักสูตร พัฒนาครูและผู้เกี่ยวข้องให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สื่อการเรียนชนิดต่างๆ โดยการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายที่ลงทะเบียนเรียนให้มีอัตราคงสภาพอยู่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และมีผลสัมฤทธิ์ในสาระความรู้พื้นฐานไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 พัฒนาระบบการวัดผลประเมินผลการศึกษาของระบบทุกหลักสูตร โดยการนำข้อสอบกลางมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 การประกันคุณภาพการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เร่งรัดให้สถานศึกษาพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้ได้มาตรฐาน โดยพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เร่งรัดให้สำนักงาน กศน.จังหวัด ดำเนินการประเมินคุณภาพภายในให้ผ่านไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และเร่งรัดให้พัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดส่งเสริมให้สถานศึกษาได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน สมศ.

1.6 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินการเทียบโอนความรู้ประสบการณ์รวมทั้งผลการเรียนอย่างมีระบบ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายบรรลุผลการเรียนตามหลักสูตร กศน. ชั้นพื้นฐาน พัฒนาระบบการประเมินเพื่อเทียบระดับการศึกษาที่มีความโปร่งใส ยุติธรรม ตรวจสอบได้มีมาตรฐานตามที่กำหนด

1.7 การศึกษาทางไกล พัฒนาการจัดการศึกษาทางไกล ทั้งระบบการให้บริการ การเรียนการสอน การวัดประเมินผล ทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง พัฒนา ศักยภาพบุคลากรและขยายกลุ่มเป้าหมายภาคีเครือข่าย

2. นโยบายด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หน่วยงานในสังกัด สำนักงาน กศน. อันได้แก่ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ ห้องสมุด ประชาชนจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในเนื้อหาสาระของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยการใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่สนับสนุนการเรียนการสอนของ นักเรียน นักศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ตลอดจนประชาชนทั่วไปด้วยข้อมูลและความรู้ที่เป็น ประโยชน์ในชีวิตประจำวันโดยสามารถจำแนกเป็นประเภทของกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการจัดการ ศึกษาตามอัธยาศัยได้ดังนี้

2.1 การส่งเสริมการอ่าน พัฒนาระดับความสามารถการอ่านของประชาชนทุก กลุ่มเป้าหมายด้วยการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ให้อ่านคล่องและอ่านคิดเชิงวิเคราะห์ พัฒนาคนไทยให้ มีนิสัยรักการอ่านและกำหนดมาตรการจูงใจเครือข่ายส่งเสริมการอ่าน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการอ่าน เช่นการพัฒนาแหล่งการอ่าน จัดกิจกรรมและสื่ออุปกรณ์การอ่านที่หลากหลาย สร้างเครือข่ายส่งเสริม การอ่าน โดยจัดให้มีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่านประจำตำบล และส่งเสริมให้มี "นครแห่งการอ่าน"

2.2 ห้องสมุดมีชีวิต พัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของชุมชน จัดตั้งห้องสมุดประชาชนที่ยังไม่มีห้องสมุดประชาชน จัดโครงสร้างเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร เพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดหน่วย บริการเคลื่อนที่พร้อมอุปกรณ์ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้แก่ประชาชน พัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ สามารถให้บริการดำเนินงานห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพ แสวงหาภาคีเครือข่ายสนับสนุนการ ดำเนินงานห้องสมุด

2.3 วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จัดทำนิทรรศการและกิจกรรมที่เน้นทักษะและ กระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชนเพื่อการ พัฒนาอาชีพและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ สนับสนุนภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในประเทศและ ต่างประเทศให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสื่อ และกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านวิทยาศาสตร์ที่หลากหลาย ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมด้านวิทยาศาสตร์เชิงบูรณาการ สู่การพัฒนา เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และ แหล่งท่องเที่ยวประจำถิ่น

2.4 สื่อเพื่อการศึกษา ส่งเสริมให้ประชาชนได้เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ด้วยสื่อชนิดต่างๆ ทั้งสื่อพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น การละเล่นหรือการแสดงพื้นบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนสื่อเทคโนโลยี เช่น วิทยุชุมชน ทีวีท้องถิ่น เป็นต้น

3. นโยบายด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน

3.1 กศน. ตำบลหรือแขวง : แหล่งเรียนรู้ชุมชน ให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการ กศน. ตำบลหรือแขวง : แหล่งเรียนรู้ชุมชน และให้มีแผนปฏิบัติงานประจำตำบลหรือแขวง จัดทำฐานข้อมูลในลักษณะสำมะโนทางการศึกษา เน้นให้มีการนำหลักคิดประชาธิปไตยมาบูรณาการการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนสื่อเพื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย เพื่อการประสานเชื่อมโยงและส่งต่อผู้เรียน มีการติดตามผลประเมินผลการดำเนินงานและจัดทำมาตรฐาน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ กศน. ตำบลหรือแขวง : แหล่งเรียนรู้ชุมชน เป็นฐาน

3.2 อาสาสมัคร กศน. ส่งเสริมผู้มีจิตอาสาเข้าเป็นอาสาสมัคร กศน. จัดกิจกรรมการเรียนรู้สื่อสารข้อมูลความรู้แก่ประชาชน พัฒนาอาสาสมัครให้มีความรู้ในการจัด ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและสร้างขวัญกำลังใจในรูปแบบต่างๆ แก่อาสาสมัคร

3.3 การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในชุมชน ส่งเสริมและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน และให้มีการจัดทำแผนชุมชนให้มีการบูรณาการความรู้ในชุมชนให้เชื่อมโยงกับหลักสูตรต่างๆ ของ กศน. เพื่อประโยชน์ในการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

4. นโยบายด้านการสนับสนุนโครงการพิเศษ

4.1 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและที่เกี่ยวข้องจากพระราชวงศ์ จัดทำฐานข้อมูลโครงการและกิจกรรม กศน. ที่สนองงานในโครงการ

4.2 โครงการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงชายแดนของ ศฝช. ให้ ศฝช. ทุกแห่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาบุคลากรและเผยแพร่ความรู้ด้านเกษตรกรรมชาติ มุ่งจัดและพัฒนากระบวนการเรียนรู้อาชีพเกษตรกรรมธรรมชาติและอาชีพอื่นๆ และให้เป็นศูนย์สาริตการประกอบอาชีพสำหรับประชาชนตามแนวชายแดน

4.3 การส่งเสริมและจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ส่งเสริมและจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ ผู้สูงอายุ คนพิการ คนด้อยโอกาส ผู้ไร้สัญชาติ คนไทยในต่างประเทศและอื่นๆ เป็นต้น จัดและส่งเสริมการเรียนรู้การใช้

ภาษาไทยสำหรับชาวไทยภูเขาและชนต่างวัฒนธรรม วิจัยและพัฒนา หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา "แม่ฟ้าหลวง" พัฒนาคุณภาพและความมั่นคงของครูผู้รับผิดชอบกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

5. นโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการส่งรายการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง พัฒนารายการวิทยุและรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเพื่อตอบสนองการเรียนรู้จากระบบและตามอัธยาศัย เสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้มีช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การติวเข้ม เติมเต็มความรู้ผลิตและเผยแพร่สื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษาบุคคลทั่วไปและผู้พิการ ส่งเสริมสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการบริการในหลายช่องทางทั้งรายการโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และรูปแบบอื่นๆ สำรวจ วิจัยติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมใช้ประโยชน์จากกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

6. นโยบายด้านการบริหารจัดการ

6.1 การพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมการจัดทำแผน พัฒนานวัตกรรม และพัฒนาบุคลากรในสังกัดทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ และพัฒนาบทบาทของสถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร และสถาบัน กศน. ภาคให้เป็นหน่วยงานพัฒนาบุคลากรระดับสูงและบุคลากรเฉพาะทาง

6.2 การนิเทศและติดตามผล ส่งเสริมและพัฒนาการนิเทศ และกระบวนการนิเทศทั้งระบบเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียนและกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานให้ทันกำหนด

6.3 โครงสร้างพื้นฐานและอัตรากำลัง จัดทำแผนโครงสร้างพื้นฐานและระดมทรัพยากรจากชุมชน เพื่อการปรับปรุง อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษา แสวงหาความร่วมมือจากบุคลากรในท้องถิ่น เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและบริหารอัตรากำลังที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

6.4 การพัฒนาองค์ความรู้ พัฒนานวัตกรรมและการบริหารจัดการที่เหมาะสม ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ให้มีการจัดการความรู้ในหน่วยงานและสถานศึกษาทุกระดับให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนการปฏิรูปการศึกษา และพัฒนาระบบฐานข้อมูลให้ครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัย เชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นระบบ

2.3 การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในต่างประเทศ

ผู้วิจัยจะศึกษาเอกสาร งานวิจัยต่างๆเกี่ยวกับ การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในต่างประเทศ สามารถพิจารณาได้ในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว กลุ่มประเทศที่พัฒนาใหม่หรือกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา โดยจะมีรายละเอียดในประเด็นของ บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม นโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โครงสร้าง การบริหาร รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปัญหาและอุปสรรค การนำไปประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ยังพิจารณาได้ในลักษณะขององค์ประกอบต่างๆของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในมิติต่างๆ อันได้แก่ กฎหมายและนโยบายการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โครงสร้างทางการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและการกระจายอำนาจการศึกษาหลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการส่งเสริมภาคีเครือข่ายทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.3.1 สาธารณรัฐเกาหลีใต้ (South Korea)

บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม

สาธารณรัฐเกาหลีใต้ เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด ปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศซึ่งได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนให้เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร มีนายกรัฐมนตรีซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา อันเป็นองค์กรนิติบัญญัติและศาลทำหน้าที่ทางตุลาการ ความเจริญอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อสังคมเกาหลีใต้ทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่น โครงสร้างทางสังคม ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ของสังคมเมืองกับสังคมชนบท ทำให้รัฐบาลต้องพัฒนาชนบทโดยใช้ระบบหมู่บ้านเซมาอูล (The Saemaoul) เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานของประชาชนด้วยการพึ่งตนเอง เกิดความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างคนในชุมชน ซึ่งช่วยให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ จนกลายเป็นต้นแบบของการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะชาวเกาหลีใต้มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ซาตินิยม และมีเอกลักษณ์ของตนเอง ดังปรากฏให้เห็นในงานศิลปะของชาวเกาหลีใต้

ระบบการศึกษา

ปัจจุบันสาธารณรัฐเกาหลีหรือเกาหลีใต้มีกระทรวงศึกษาธิการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รับผิดชอบดูแลด้านการศึกษา เพื่อปฏิบัติงานตามนโยบายการบริหารของประธานาธิบดี

Kim Dae-Jung ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ที่เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาภาคบังคับ กำหนด 9 ปีโดยระดับประถมศึกษา 6 ปี (เกรด 6-7) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี (เกรด 7-9) สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งไม่บังคับใช้เวลาเรียน 3 ปี (เกรด 10-12) โดยนักเรียนที่ตั้งใจจะเรียนต่อมหาวิทยาลัย จะเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์หรือภาษาต่างประเทศ ที่เหลือจะเลือกเรียนทางสายอาชีพ โดยเน้นทางด้านเกษตร การค้า เทคนิค ศิลปะ ดนตรี การละคร ฯลฯ

กฎหมายและนโยบายการศึกษา

สาธารณรัฐเกาหลีใต้ได้ออกกฎหมายรองรับการศึกษา โดยเห็นว่ารัฐต้องมีพันธกิจโดยตรงในการสนับสนุนการศึกษา จึงออกกฎหมาย 2 ฉบับ คือ กฎหมายส่งเสริมก่อนการศึกษาในโรงเรียน (Pre-school Education Promotion Law) และกฎหมายการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสังคม (The Social Education Promotion Law) ทั้งนี้ ได้กำหนดเกณฑ์เพื่อรับรองการจัดการศึกษานอกระบบแต่ละระดับ เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ที่เรียนจบแล้วสามารถมีความรู้เทียบเท่าการเรียนรู้อันในระบบโรงเรียนและอาจเข้าเรียนต่อการศึกษาในระบบได้ สำหรับนโยบายการศึกษาของสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ดำเนินการใน 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ค.ศ. 1945 - 1950 เป็นช่วงที่ได้รับเอกราช และค.ศ. 1949 ได้มีกฎหมายการศึกษาเป็น ครั้งแรก ซึ่งเน้นการศึกษาในระบบโรงเรียน นับตั้งแต่เกาหลีใต้ได้รับอิสรภาพจากญี่ปุ่นโดยทหารอเมริกันในปี ค.ศ. 1945 นั้น ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศ รวมทั้งการวางระบบการศึกษาด้วย จนถึงปลายปี ค.ศ. 1950 นโยบายการศึกษาได้มุ่งเน้นการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาในระบบโรงเรียน ลดอัตราการไม่รู้หนังสือ การกำหนดการศึกษาภาคบังคับ 6 ปี สร้างโรงเรียนใหม่ๆ ฝึกอบรมครู โดยเฉพาะครูที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศญี่ปุ่น ผู้ใหญ่เข้ามาเรียนจำนวนมาก ทำให้สามารถลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือถึง 5,400,000 คน กล่าวคือ ลดอัตราคนไม่รู้หนังสือจากร้อยละ 78 เหลือร้อยละ 42 ได้มีการรณรงค์การส่งเสริมการรู้หนังสือแห่งชาติ สมาคมการศึกษาผู้ใหญ่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานให้ความรู้ อบรมผู้ใหญ่ ผลิตสื่อ คู่มือครู รัฐส่งเสริมสนับสนุนให้มีนักการศึกษาผู้ใหญ่ ต่อมากิจกรรมการศึกษาได้ดำเนินการในรูปแบบที่หลากหลายโดยองค์กรศาสนา YWCA ได้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1922 ซึ่งมีส่วนช่วยลดการไม่รู้หนังสือในหมู่สตรีหอสมุดแห่งชาติได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1947 กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดทำแผน 5 ปี (ค.ศ. 1954 - 1958) ในการลดผู้ไม่รู้หนังสือ โดยร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงกิจการภายใน ทำให้ลดอัตราไม่รู้หนังสือได้เหลือร้อยละ 4.1 ในปี ค.ศ. 1958 ได้ สร้างห้องสมุดหมู่บ้านเพื่อป้องกันการลืมนหนังสือ กิจกรรมการรวบรวมหนังสือส่งไปให้

ห้องสมุดหมู่บ้าน รัฐเองก็พิมพ์หนังสือเกี่ยวกับการเกษตรให้แก่ชาวนา แนวคิดการศึกษาของ UNESCO ในปี ค.ศ. 1970 ได้แพร่หลายเข้าไปในกลุ่มนักการศึกษาของสาธารณรัฐเกาหลีใต้เช่นกัน และรัฐบาลได้กำหนดให้การศึกษาเป็นนโยบายสำคัญในปี ค.ศ. 1980 เนื่องจากในรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการศึกษา และออกพระราชบัญญัติการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบในปี ค.ศ. 1982 ต่อมารัฐได้ออก พระราชบัญญัติห้องสมุด พระราชบัญญัติการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง การปฏิรูปการศึกษาในปี ค.ศ. 1995 ได้เน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ทุกคนมีโอกาสที่จะเรียนที่ไหน เมื่อใดก็ได้ ทำให้เกิดวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเปิด เพื่อให้เยาวชนวัยแรงงาน ประชาชน มีโอกาสเพิ่มพูนทักษะอาชีพศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้ระหว่างทำงาน มีการนำระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองมาใช้วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องมากขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย นอกจากนี้ หน่วยงานอื่นๆ เช่น ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์ศิลปะ ศูนย์วัฒนธรรม วัด โบสถ์ องค์กรภาคเอกชน สังคม จัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ กรรมการ เป็นต้น (Prof. Dr. Eun-Soo Choi, Soongsil University, Korea อ้างใน ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ, 2550) ในปี ค.ศ. 1997 ออกกฎหมายการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาในปี ค.ศ. 2007 รัฐบาลได้กำหนดวิสัยทัศน์ ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้เพื่อความสนุกสนาน อนาคต กำหนดเป้าหมายและโครงสร้างการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ปี ค.ศ. 2008 – 2012

เป้าหมายการจัดการศึกษา

- (1) เพื่อส่งเสริมให้แรงงานมีความรู้สร้างสรรค์ และสามารถแข่งขันในสังคมโลก
- (2) เพื่อจัดกิจกรรมครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีโอกาสเรียนรู้
- (3) เพื่อให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานของสังคมแห่งการเรียนรู้

โครงสร้างการบริหารและหน่วยงานที่รับผิดชอบ

โครงสร้างการบริหาร เพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ได้แบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ระดับ คือ

ส่วนกลาง ให้มีสถาบันการศึกษาแห่งชาติ

ระดับจังหวัด ประกอบด้วยสถาบันการศึกษาแห่งจังหวัด

ระดับท้องถิ่น ประกอบด้วยสภาสถาบันการศึกษาท้องถิ่น

การดำเนินงานแต่ละระดับจะประกอบด้วย คณะกรรมการแต่ละระดับ สำหรับสถานศึกษา การศึกษาแต่ละประเภทที่จัดหลักสูตร หรือกิจกรรมการศึกษา จะดำเนินงานตามระเบียบ และ กฎกระทรวงที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา สำหรับระบบบริหารนั้นรัฐกำหนดแผนการส่งเสริม การศึกษาแห่งชาติแบบรวม โดยส่งเสริมให้ทุกหน่วยงาน สถาบันนำแผนส่งเสริมการศึกษาไปใช้มุ่ง ส่งเสริม ขยายกิจกรรมการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายผู้ด้วยโอกาสทุกประเภท อาทิการส่งเสริมการรู้หนังสือ การยกระดับความตระหนักทางการศึกษาของประชาชน และการเผยแพร่วัฒนธรรม ทั้งนี้ รัฐได้กำหนด พระราชบัญญัติคุณสมบัติผู้สำเร็จการศึกษากำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของโครงการการศึกษา การขยายโครงการเทียบโอนหน่วยกิตการศึกษา (Academic Credit Bank) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถาบันต่างๆ อาทิ การมอบรางวัลการเรียนรู้แห่งชาติ การฉลองเทศกาลกิจกรรมการเรียนรู้แห่งชาติ สนับสนุนให้สถาบันต่างๆ จัดกิจกรรมการศึกษาที่ หลากหลาย กิจกรรมการศึกษาสุดสัปดาห์

รูปแบบกิจกรรมการศึกษา

(1) การศึกษาตลอดชีวิตที่เน้นมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลาง (Lifelong Education Centred University) จัดให้ประชาชนที่ต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาใน ระดับมหาวิทยาลัย

(2) เมืองแห่งการเรียนรู้ (Lifelong Learning City) เป็นโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่ง ประกันสิทธิของประชาชนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสามารถบูรณาการด้านสังคมและการพัฒนา เศรษฐกิจ

(3) ระบบธนาคารหน่วยกิตการศึกษา (Academic Credit Bank System) ยอมรับ ประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยอนุญาตให้ประชาชนที่มีพื้น ฐานความรู้ที่แตกต่างเข้ารับการศึกษ ในระดับที่สูงกว่าจนถึงระดับปริญญาตรี

(4) การรู้หนังสือผู้ใหญ่ (Adult Literacy) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ ให้เงินสนับสนุนหน่วยงานที่จัดโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือ และวิจัยงานส่งเสริมการรู้หนังสือ

(5) การฝึกอบรมผู้ใหญ่ (Adult Training) จัดโครงการฝึกอบรมแก่นักการศึกษาหรือ บุคลากรที่รับผิดชอบงานการศึกษา ให้การสนับสนุนการศึกษาและบุคลากรการศึกษาที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษา

สำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนับเป็นหน่วยดำเนินงานการศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งนับรวม หอสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์สวัสดิการสังคมท้องถิ่น ศูนย์การศึกษาสตรีท้องถิ่น ฯลฯ ทั้งนี้ รัฐได้นำระบบบัญชีการเรียนรู้ (Lifelong Learning Account System) มาจัดการบันทึกการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล และชดเชยสำหรับค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่พึงมีสิทธิ์ได้ (Dr. Eun Soon Balk อ้างใน ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ, 2553)

2.3.2 ประเทศญี่ปุ่น(Japan)

บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของโลก มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประมุข ครอบครัวญี่ปุ่นส่วนมากมีบุตรเพียงหนึ่งหรือสองคนเท่านั้น ทำให้อายุเฉลี่ยของประชากรประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สังคมปัจจุบันจึงมีผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะเดียวกันคนหนุ่มสาวแต่งงานช้าลง จึงทำให้ชาวญี่ปุ่นต้องเรียนรู้วิธีการที่จะช่วยให้คนหนุ่มสาวและผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตในสังคมสภาพแวดล้อมสมัยใหม่ได้ แม้ประเทศญี่ปุ่นมีวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะที่สืบทอดกันมายาวนาน ตลอดจนถึงต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติบ่อยครั้งก็ตาม แต่ชาวญี่ปุ่นได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีระเบียบ วินัย และความอดทนสูง ซึ่งสะท้อนภาพจากการผ่านพ้นภัยพิบัติครั้งใหญ่ที่ผ่านมาอย่างน่าชื่นชม

ระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับคือ

- การศึกษาระดับต้น ได้แก่ การศึกษาชั้นอนุบาล ซึ่งเริ่มเข้าศึกษาตั้งแต่อายุ 3 ปี ไปจนถึงอายุ 5 ปี และชั้นประถมศึกษา 1 - 6 ตั้งแต่อายุ 6 ปีไปจนถึง 12 ปีโดยประมาณ
- การศึกษาระดับกลาง ได้แก่ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี
- การศึกษาระดับสูง ได้แก่ การศึกษาในมหาวิทยาลัย วิทยาลัย วิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัยอาชีวศึกษา

กฎหมายการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเริ่มนำระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาในสมัยเมจิ โดยถือเป็นพระบรมราชโองการในสมเด็จพระจักรพรรดิ ซึ่งกำหนดหลักการ รูปแบบและกระบวนการการศึกษาสำหรับประเทศญี่ปุ่นเป็นกฎหมายทางการศึกษา เช่นเดียวกับโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ในสมัยรัชการที่ 5 ของประเทศ

ไทย แต่ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ลึกลับสุดลงได้มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ระบบการบริหาร ภาครัฐของประเทศญี่ปุ่นได้เปลี่ยนไปสู่ระบบที่มีประชาธิปไตยเป็นพื้นฐาน ระบบการศึกษาที่ได้รับการ ปฏิรูปเช่นกัน การศึกษาที่เคยมีหลายระบบได้เปลี่ยนเป็นระบบเดียวคือ 6-3-3 โดยในรัฐธรรมนูญได้มีการ กำหนดแนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับประชาชน ความเสมอภาคในโอกาสทาง การศึกษาสำหรับประชาชนทุกคนและการศึกษาภาคบังคับ นับแต่นั้นมาการจัดการศึกษาของญี่ปุ่นก็อยู่ ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญ และกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งกฎหมายการศึกษาต่างๆ ที่บัญญัติไว้อย่าง เป็นระบบ โดยมีการปรับปรุงและเพิ่มเติมกฎหมายการศึกษาให้ทันสมัยและถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการ จัดการศึกษาอย่างยั่งยืน มันคงสืบมาจนถึงปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญ (Constitution) ประเทศญี่ปุ่น (ปี ค.ศ. 1946) ได้บัญญัตินโยบายการศึกษา หลักของชาติ ไว้ในมาตรา 26 ดังนี้

"ประชาชนทุกคนพึงมีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามความสามารถตามที่กำหนด ไว้ในกฎหมาย ประชาชนมีหน้าที่ต้องจัดให้บุตรธิดาในความปกครองดูแลเข้ารับการศึกษาตามที่ กำหนดให้ไว้ในกฎหมายและการศึกษาภาคบังคับนั้นต้องเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า"

จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าว ปีต่อมา (ค.ศ. 1947) ญี่ปุ่นก็ได้ร่างกฎหมายแม่บท การศึกษา (The Fundamental Law of Education) ขึ้น ซึ่งถือเป็นกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ โดยให้สอดคล้องกับอุดมการณ์แห่งรัฐธรรมนูญของประเทศ เพื่อสร้างสังคมญี่ปุ่นใหม่ที่รักสันติสุขเป็น ประชาธิปไตยและมีวัฒนธรรม กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาในรายละเอียดมากขึ้น สาระหลักๆ ของกฎหมายดังกล่าวจะเป็นเรื่องจุดมุ่งหมายและหลักการของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษากับการเมืองและศาสนา ได้แก่

มาตรา 3 ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาประชาชนทุกคน จะต้องได้รับโอกาสทาง การศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ตามความสามารถของตนโดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สถานภาพทาง สังคม ฐานะทางเศรษฐกิจหรือวงศ์ตระกูล

หน่วยงานของรัฐทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะต้องมีมาตรการให้การสนับสนุนทาง การเงินแก่ผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาเพราะฐานะทางเศรษฐกิจ

มาตรา 4 การศึกษาภาคบังคับ ผู้ปกครองจะต้องส่งบุตรธิดาภายใต้การดูแลเข้ารับ การศึกษาเป็นเวลา 9 ปี

ทั้งนี้ รัฐจะต้องไม่เก็บค่าเล่าเรียนสำหรับการศึกษภาคบังคับในโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐทั้ง ระดับชาติและระดับท้องถิ่น

มาตรา 7 การศึกษานอกระบบโรงเรียน รัฐจะต้องส่งเสริมการศึกษาในบ้าน ในที่ทำงาน และในส่วนอื่นๆ ของสังคม

รัฐต้องพยายามให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยจัดตั้งสถาบันที่ให้ความรู้ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ฯลฯ ตลอดจนใช้สถาบันการศึกษาและวิธีการอื่นๆ ที่เหมาะสม

กฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้ ก่อให้เกิดการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา ตามมาอีกหลายฉบับ ซึ่งจัดเป็นหมวดหมู่หรือประเภท เช่น กฎหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนและ พลศึกษา ได้แก่ กฎหมายการศึกษานอกโรงเรียน กฎหมายส่งเสริมศูนย์เยาวชน กฎหมายห้องสมุด กฎหมายพิพิธภัณฑ์ กฎหมายส่งเสริมกีฬา กฎหมายว่าด้วยสนามกีฬาแห่งชาติและศูนย์อนามัยโรงเรียน แห่งประเทศญี่ปุ่น ต้น

นโยบายการเรียนรู้และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

นโยบายการเรียนรู้ของประเทศญี่ปุ่น เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 โดยเริ่มพัฒนานโยบายด้าน การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาชุมชน และนโยบายการศึกษาในปี ค.ศ. 1960-1980 และนโยบาย การศึกษาต่อเนื่องปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา และในขณะนี้ได้มีการปรับปรุงกฎหมายการศึกษาขึ้น พื้นฐาน กฎหมายอื่นๆ (Prof. Dr. Kenji MIWA อ้างใน ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ, 2550) ทำให้หน่วยงาน ต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในปี ค.ศ. 1984 ประเทศญี่ปุ่นจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อปฏิรูปการศึกษา โดยยึดโครงสร้างการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายส่งเสริมการศึกษา ที่บัญญัติขึ้นในปี ค.ศ. 1990 ทำให้มีการจัดตั้งสภา การเรียนรู้ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคหน่วยงานทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ แก่ประชาชนทุกระดับ โดยกำหนดบทบาทการดำเนินงาน ดังนี้

โครงสร้างการบริหารและหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ส่วนกลาง

1. กระทรวงศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology หรือเรียกย่อๆ ว่า "MEXT") เป็น องค์กรหลักของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบงานการศึกษา มีอำนาจพัฒนา กำหนดนโยบาย

ดำเนินงานร่วมกับองค์กรท้องถิ่นในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ หอสมุด ฯลฯ

2. กระทรวงศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะดำเนินโครงการต่างๆ ตามที่นโยบายกำหนดไว้ โดยร่วมกับกระทรวงต่างๆ เช่น ด้านแรงงานร่วมกับกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม (Ministry of Economy, Trade and Industry) ดำเนินโครงการฝึกอบรมทักษะให้เจ้าของสถานประกอบการธุรกิจขนาดย่อม ระบบสนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรม (subsidy system for education and training) อันเป็นส่วนหนึ่งของการประกันการจ้างงานแก่คนงาน ให้คนงานมีโอกาสพัฒนาทักษะและศักยภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ด้านสาธารณสุข กำหนดนโยบายส่งเสริมการรณรงค์การสร้างสุขภาพแห่งชาติสำหรับศตวรรษที่ 21 (The National Health Building Campaign for the 21st Century) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ดำเนินการจัดระบบเครือข่ายข่าวสารทางการศึกษาและการสื่อสาร (Educational Information and Communication Network system "el-Net") เพื่อขยายโอกาสการเรียนรู้และจัดวิธีการที่ง่ายแก่ประชาชนให้สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการศึกษาได้ตลอดเวลา ทุกหนทุกแห่ง

3. รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. สภาการศึกษาส่วนกลาง (Central Council for Education) จะเป็นหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการจัด สาขาการเรียนรู้ที่จะจัด กลุ่มเป้าหมาย ต้นทุน แหล่งเงิน ทั้งนี้ ให้มีกลไกเพื่อมั่นใจในประสิทธิภาพการดำเนินงาน การประเมินสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานแห่งชาติ โดยมีการกำกับ ประเมิน และการประกันคุณภาพการศึกษาที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจัด

5. สำนักนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Policy Bureau) มีหน้าที่ตรวจสอบทิศทางของทางการศึกษา โดยวางแผนและกำหนดนโยบาย โดยทำงานร่วมกับสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนหอสมุด พิพิธภัณฑ์ วิทยาลัยอบรมเฉพาะทาง อำนวยความสะดวกด้านการศึกษา ฝึกอบรมเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา สำนักนี้ประกอบด้วยกองวางแผนนโยบายและประสานงาน (Policy planning and Coordination Division) กองวิเคราะห์การวางแผนวิจัย (Analytical Research Planning Division) กองส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Promotion Division) กองการศึกษาสังคม (Social Education) กองการเรียนรู้ความเสมอภาคทางเพศ (Gender Equality

Division) กองการสื่อสารทางการศึกษาและนโยบายข่าวสารสนเทศ (Educational Media and Information Policy Division)

6. สถาบันวิจัยทางการศึกษา (National Institute for Educational Research) เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้จัดทำวิจัย แสวงหานวัตกรรมใหม่ๆ และผลงานดีเด่น ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษา โดยศึกษาแนวโน้มการจัดการเรียนรู้ผู้ใหญ่เพื่อสามารถตัดสินใจด้านนโยบายทางการศึกษา สำหรับอนาคตได้ถูกต้อง (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, 2009)

ส่วนท้องถิ่น

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (โคมินกัง) จะทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่คนในชุมชนตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ และกำลังพัฒนาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ กรณีตัวอย่างเมืองคิมิซึ (Kimitsu City) ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองคิมิซึ (Kimitsu City Lifelong Learning Community Centre) ขึ้นตรงกับกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศญี่ปุ่น มีหน้าที่กำกับดูแล ตรวจสอบ ติดตาม ให้คำแนะนำด้านวิชาการแก่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (โคมินกัง) 7 แห่ง ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 2 แห่ง ที่อยู่ในเมืองคิมิซึ ซึ่งเป็นหน่วยงานท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเป็นอาคารทันสมัย มีห้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประเภทต่างๆ เช่น กิจกรรมฝึกร้องเพลงของผู้สูงอายุ การฝึกเล่นไพ่โบราณของญี่ปุ่น ห้องฝึกเล่นเกมสำหรับเด็กเล็ก ห้องฝึกวาดภาพศิลปะ ฯลฯ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขนาดต่างๆ จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้เก่าแก่ Yaehara Kominkan มีอาคาร 8 เหลี่ยม มีห้องสำหรับจัดกิจกรรมตามความต้องการของผู้เรียน เช่น กีฬาป้องกันตัวของญี่ปุ่น การฝึกต่อกลอนด้วยบัตรคล้ายไพ่่นกกระจอกของจีน ศูนย์การเรียนรู้ขนาดเล็ก Koito Kominkan ใกล้เขตภูเขาจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเป้าหมายประเภทต่างๆ เช่น เด็กประถมศึกษาศึกษาฝึกทำอาหารขนมประเภทต่างๆ โดยศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ทำข้อตกลงกับโรงเรียนในการจัดส่งเด็กมาฝึกทำอาหารขนมเดือนละครั้ง ในวันอาทิตย์ เวลา 9.00 - 12.00 บางครั้งผู้ปกครองภูมิปัญญาท้องถิ่น อาสาสมัครเป็นวิทยากรด้วย เรียก Challenged School ทำให้เด็กรู้จักผู้อาวุโสในชุมชน เด็กๆ ต่างโรงเรียนได้รู้จักกันเองมากขึ้น สำหรับผู้ใหญ่ฝึกทำอาหาร เพื่อเป็นอาชีพเสริม เด็กและผู้ใหญ่ในท้องถิ่นสามารถเล่นกีฬาในสนามใกล้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2. แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น สนามกีฬา พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ฯลฯ จะเป็นหน่วยงานเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกัน และหลากหลาย

สามารถสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ ซึ่งพบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และประชาชนเองก็สามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ

รัฐบาลญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทในการสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์การเรียนรู้โดยสนับสนุนงบประมาณ กำหนดบทบาทชัดเจนในพระราชบัญญัติพื้นฐานว่าด้วยการศึกษาและการศึกษาเพื่อสังคม (Education and Social Education) กำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน คุณสมบัติและคุณวุฒิของบุคลากร การจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อช่วยให้สตรีชนบทมีสภาพที่ดีขึ้น ช่วยให้มีสุขอนามัยที่ดี และเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว ขณะนี้ประเทศญี่ปุ่นมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจำนวน 17,143 แห่ง และกำลังปรับเป็นศูนย์การเรียนรู้จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตแก่เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ โดยร่วมมือกับเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ โรงเรียน ศูนย์สุขภาพประชาชน สมาคม องค์กรพัฒนา เอกชน ชุมชน เป็นต้น ซึ่งห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์ ต่างก็มีพระราชบัญญัติของตนเอง ที่กำหนดบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำให้สถานศึกษาในชุมชนจัดกิจกรรมหลังเรียนร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งนี้ เพราะกฎหมายได้นิยามการศึกษาเพื่อสังคม (Social Education) หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษารวมทั้งกิจกรรมพลศึกษา และกิจกรรมนันทนาการ สำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่นอกโรงเรียน และกิจกรรมที่จัดขึ้นอันเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียนตามพระราชบัญญัติโรงเรียน (ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ, 2553)

หลักสูตรและโปรแกรมการจัด

1. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา ซึ่งจะเปิดสอนภาคสมทบหรือเรียนทางไปรษณีย์ เรียนทางไกล และมหาวิทยาลัยทางอากาศ (University of the Air) สำหรับกลุ่มเป้าหมาย ผู้เรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ประชาชนที่ทำงานเต็มเวลา กลุ่มแม่บ้าน คนทำงานครึ่งเวลา บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (University of the Air, 1989)

2. หลักสูตรวิชาชีพ จะจัดให้กับเยาวชนที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ไปเรียนต่อและประชาชนทั่วไปเข้าฝึกอบรมวิชาชีพด้านช่างและวิชาชีพอื่นๆ เช่น ด้านธุรกิจ เทคโนโลยีสาขาต่างๆ เป็นต้น โดยใช้เวลาเรียน 3 เดือน ถึง 1 ปี นอกจากนี้ยังหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพที่บริษัทฝึกอบรมให้กับพนักงานของตน แต่บริษัทขนาดกลางและเล็กต้องการการชี้แนะจากภาครัฐ สถาบันฝึกอบรมวิชาชีพของรัฐทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่นมีหน้าที่ต้องจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ประชาชน ซึ่งจัดโดย

หน่วยงานของกระทรวงแรงงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Yamamoto, 1986) และ (Ministry of Education, Science and Culture, 1994)

3. โปรแกรมส่งเสริมการศึกษาเพื่อสังคม จัดในลักษณะของการส่งเสริมการศึกษาตาม อัยาศัย เช่น กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Kominkan) พิพิธภัณฑ์ ศูนย์เยาวชน ศูนย์เด็ก ศูนย์การศึกษาสตรี ศูนย์โสตทัศนศึกษา ซึ่งจัดโดยเทศบาลนคร/เมือง องค์กรเอกชน

4. โปรแกรมกิจกรรมด้านศิลปะ วัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการ จัดสอนรายวิชาต่างๆ เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการแก่ผู้สนใจทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่จัดโดยองค์กรในชุมชน (ฉันทนา จันทรบรรจง, 2540)

2.3.3 สหราชอาณาจักร (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)

บริบททาง เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม

ในประเทศอังกฤษระบบการศึกษาทั้งระบบอาจถือได้ว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิต เพราะ อังกฤษได้จัดการศึกษาครบวงจรชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ในระบบอนุบาลถึงระดับมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในยุโรปที่จะไม่ได้พูดถึงการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) อย่างชัดเจน แต่ระบบการเรียนรู้นั้นเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ซึ่งการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) การศึกษาเป็นระยะๆ หลังจากการศึกษาในแต่ละระดับ (Recurrent Education) นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาผู้ใหญ่ในอังกฤษมีประวัติควบคู่มากับการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) เพราะสังคมในขณะนั้นต้องการ คนงานที่รู้หนังสือ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและตลาดแรงงาน จนนำไปสู่การผลักดันให้เกิดกฎหมายต่างๆ ในการสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐ องค์กร ศาสนา องค์กรเอกชน เข้าร่วมจัด กิจกรรมการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายในระดับต่างๆ อาทิ กรรมการ เด็ก สตรี ตลอดจนผลักดันให้มี กฎหมายประถมศึกษา คือ การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแก่ประชาชน ในปี ค.ศ. 1870 และ ในปี ค.ศ. 1960 ก็ได้กำหนดนโยบายในการให้การศึกษาในระดับมัธยมแบบประสมแก่เยาวชนจนถึงอายุ 16 ปี

หลักการ วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา

สหราชอาณาจักรได้กำหนดหลักการ วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน โดยมุ่งจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

หลักการของการศึกษา

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ได้เข้ามามีบทบาทในประเทศอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1851 โดยกลุ่มกรรมกรผลักดันให้คนงานได้พัฒนาฝีมือแรงงานและความรู้เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและตลาดแรงงาน ด้วยการเข้าเรียนในโรงเรียนวันอาทิตย์ ก่อนหน้านี้ ปี ค.ศ. 1820-1830 ได้มีการเรียนในสถาบันช่าง โดยคนงานที่มีฝีมือช่างทักษะจะเป็นครูสอนทักษะอาชีพแก่คนงานรวมทั้งวิชาสามัญด้วย ในปี ค.ศ. 1889 สภาท้องถิ่นได้ระบุให้เก็บภาษีท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษาด้านช่างเทคนิคแก่ผู้ใหญ่ เมื่อปี ค.ศ. 1964 รัฐบาลได้ออกกฎหมายการศึกษารวมโดยครอบคลุมการศึกษาผู้ใหญ่อาชีวศึกษาด้วยอันได้แก่พระราชบัญญัติว่าด้วยการฝึกอบรมด้านอุตสาหกรรม ซึ่งมีหลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรอิงในระบบในโรงเรียน
2. หลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง
3. หลักสูตรวิทยาลัยชุมชน
4. มหาวิทยาลัยเปิด

วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของการศึกษา

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประเทศอังกฤษเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ตระหนักในความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วของสังคมโลก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี จึงได้ออกกฎหมายปฏิรูปการศึกษา (Education Reform Act) ส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการการศึกษาไปยังสถานศึกษา เน้นสิทธิของผู้ปกครองและผู้เรียนที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ต่อมาด้วยความตระหนักในความสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการจึงแต่งตั้ง "คณะกรรมการที่ปรึกษาแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาต่อเนื่องและการเรียนรู้ตลอดชีวิต" ขึ้น เมื่อเดือนมิถุนายน 1997 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะ เรียกชื่อว่า "Learning for the Twenty-First Century" เสนอแนะให้พัฒนาวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ของประชากรทั่วประเทศและประกาศโครงการหลัก 4 โครงการที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ คือ โครงการข้อตกลงใหม่ โครงการมหาวิทยาลัย อุตสาหกรรม โครงการเปิดบัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคล และโครงการจัดสร้าง

เครือข่ายการเรียนรู้แห่งชาติ นอกจากนี้ ยังได้เสนอยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต 10 ประการ ดังนี้

1. การวางกรอบงานในเชิงยุทธศาสตร์
2. การปฏิวัติเจตคติ
3. การขยายขอบเขตของการเข้ามามีส่วนร่วมและผลสัมฤทธิ์ให้กว้างไกล
4. ความสำคัญของบ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ
5. การปรับระบบระเบียบให้เรียบง่ายและการบูรณาการ
6. การประสานแผน หุ้นส่วน และความร่วมแรงร่วมใจ
7. การเข้าถึงสารสนเทศ คำปรึกษาและการแนะแนว
8. ความถูกต้องของข้อมูล เป้าหมายและมาตรฐาน
9. การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ในการสื่อสารและการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร
10. การจัดสรรเงินทุนกับการใช้จ่าย ผู้ดูแลงบประมาณ ผู้จัดการเงินทุน และผู้

อุปถัมภ์ด้านการเรียนรู้

นโยบายการศึกษา กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มเป้าหมาย

สทราชาอาณาจักร มีนโยบายการศึกษาต่อเนื่องมีกฎหมายด้านอาชีวศึกษารองรับและการมีงบประมาณสนับสนุนในรูปของเงินสนับสนุนสถานประกอบการที่เข้าร่วมและเงินสนับสนุนผู้เรียนที่มีชื่อว่า Individual Learning Account การสร้างเครือข่ายข้อมูลเชื่อมโยงอุปสงค์อุปทานการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมและการให้วุฒิวิชาชีพ NVQ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกอาชีพได้มาก มีมาตรการต่างๆ ที่จะรณรงค์ให้ประชาชนกลับเข้าสู่การศึกษาโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส จัดการศึกษาให้มีความหลากหลาย และยืดหยุ่นในเรื่องกฎระเบียบต่างๆ จัดการศึกษาให้ทุกรูปแบบเชื่อมโยงกันได้ เทียบโอนหน่วยกิตกันได้ และให้มีการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต ให้ความสำคัญต่อการให้ข้อมูลสารสนเทศและการแนะแนวเพื่อช่วยจูงใจให้ประชาชนกลับเข้าสู่การศึกษา และเลือกแนวทางการศึกษาดด้วยตนเอง มีการใช้ประโยชน์จากสื่อและเทคโนโลยีเพื่อช่วยให้การศึกษากระจายได้ครอบคลุมทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายและจัดบริการได้อย่างต่อเนื่อง โดยสร้างเป็นเครือข่ายแห่งชาติเพื่อการศึกษาที่มีการจัดระบบงบประมาณให้อื้อต่อการจัดการศึกษา เพื่อช่วยสนับสนุนประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับการศึกษาต่อเนื่อง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและประสานความร่วมมือในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วน ระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐ เอกชน องค์กรท้องถิ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือของ

ชุมชน เพื่อส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน จึงจัดให้มีคณะกรรมการการศึกษาระดับชุมชน เรียกว่า "สมัชชาการศึกษาท้องถิ่น"

โครงการบริหารงานและหน่วยงานที่รับผิดชอบ

สหราชอาณาจักร มีระบบการประเมินผลและให้คุณวุฒิวิชาชีพและการประกันคุณภาพโดยมีการประกันคุณภาพภายในและการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกทุก 4 ปี โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายคือ เด็กอายุ 14 ปีขึ้นไปที่อยู่ในสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่ไม่สามารถเข้าสู่สายวิชาการไปสู่มหาวิทยาลัยได้ ให้รับการฝึกอาชีพแทนกลุ่มบุคคลอายุ 16 ปีขึ้นไป เข้ารับการฝึกอาชีพ โดยความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เอกชน และท้องถิ่น กลุ่มพนักงานที่ทำงานมาแล้วเข้ารับการสนับสนุนการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านทักษะการจัดการและการวิจัยเพื่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ และอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับการเอาใจใส่ฝึกอาชีพ คือ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการ คนเข้าเมือง คนยากจน เป็นต้น มีหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง คือ กระทรวงการศึกษาและทักษะ โดยร่วมมือกับสถานประกอบการ สถาบันการศึกษา สหภาพการค้า องค์กรอาชีพ กลุ่มอาชีพ ตลอดจนหน่วยมาตรฐานวิชาชีพและสมาคมต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้ Learning Skills Council, Job Centre Plans และ Office for Standard in Education เป็นหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการด้วยกัน นอกจากนี้มีหน่วยงานที่ทำการประเมินผล คือ สำนักหลักสูตรและคุณวุฒิ สถาบันการเงินการศึกษาต่อเนื่อง Adult Learning Inspectorate และการประเมินตนเองของหน่วยงานแล้ว ในงานอาชีพแต่ละด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สมาคมอาชีพ มูลนิธิเพื่อความเป็นเลิศในการศึกษา คณะกรรมการตรวจสอบของหอการค้าและอุตสาหกรรมแห่งลอนดอน และสมาคมศิลปศาสตร์จะทำการประเมินและให้คุณวุฒิ เป็นการประกันคุณภาพอยู่ในตัวแล้ว

รูปแบบการจัดการศึกษาและนวัตกรรม

ประเทศอังกฤษได้นำนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้หลายรูปแบบ อาทิ โครงการเปิดบัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคลหรือการนำระบบบัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Individual Learning Accounts) มาใช้ในรัฐอิงค์แลนด์ (England) เมื่อฤดูใบไม้ผลิ ปี ค.ศ. 2000 โดยใช้เงินทุน 150 ล้านปอนด์จากสภาฝึกอบรมและรัฐวิสาหกิจ (Training and Enterprise Councils (TECs) ซึ่งเคยให้เงินอุดหนุนแก่บุคคล 25 ปอนด์ เป็น 150 ปอนด์ สำหรับบุคคลอายุ 19 ปี ขึ้นไป เพื่อให้บุคคลเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเลือกเรียน วางแผน จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง แต่ไม่ใช้การเรียนรู้ใน

ระบบโรงเรียน เป็นการส่งเสริมให้นายจ้าง สถานประกอบการบริษัทหันมาบริจาคเงินทุนเพื่อพัฒนาบุคลากรมากขึ้นซึ่งสนับสนุนให้บุคคลหันมาลงทะเบียนเข้าโครงการฯ โดยมีส่วนลดการลงทุนในการเรียนรู้ของบุคลากรเป็นแรงจูงใจให้คนมาเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานหนุ่มสาว อายุ 21-30 ปี มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สูงขึ้น (Department of Education and Skills, 2002)

โครงการมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรม(University for Industry - Ufi) โดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมขึ้น เพื่อทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดอุปสงค์มหาชนในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนการให้บริการด้านสารสนเทศ การแนะแนว และการให้คำปรึกษาที่มีคุณภาพ เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงปัจเจกชน และบริษัทห้างร้านเข้ากับโครงการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของแต่ละฝ่าย ผลิตภัณฑ์และโครงการการเรียนรู้ที่ทันสมัยเพื่ออุดช่องว่างในการให้บริการทางการศึกษาและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค บริการวัดผลเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา และบริหารสารสนเทศการตลาด คุณภาพสูงและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการด้านความรู้และทักษะในอนาคต

โครงการจัดสร้างโครงข่ายการเรียนรู้แห่งชาติ โดยนำประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อเปิดเส้นทางการเรียนรู้ของประชาชนให้กว้างขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค

สหราชอาณาจักร มีปัญหาและอุปสรรคซึ่งเกิดจากการที่หน่วยงานบริหารมีขนาดใหญ่เกินไป ขาดความคล่องตัวในการบริหาร ปัญหาค่าใช้จ่ายสนับสนุนผู้เรียน การให้การฝึกอบรมโดยมีสถานประกอบการเข้าร่วมจำนวนมากเกินไป และการให้ความเป็นอิสระแก่สถาบันการศึกษาพบว่า บางแห่งไม่มีความพร้อมในการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงและเพิ่มพูนทางความรู้และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดวุฒิใหม่ขึ้นมากซึ่งบางครั้งก็ดำเนินงานอย่างขาดความระมัดระวังในการประกันคุณภาพมีการประเมินตนเอง แต่บางครั้งก็ไม่ได้นำผลการประเมินมาพัฒนาตนเองด้วย สำหรับปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้เป็นปัญหาในการฝึกอบรมบ้าง ตลอดทั้งปัญหาเรื่องความมั่นคงของประเทศต้องนำมาคำนึงด้วย เช่น ปัญหาด้านการก่อการร้าย เป็นต้น

บทเรียนเพื่อการประยุกต์ใช้

1. การกำหนดหลักการการศึกษา วิสัยทัศน์การศึกษาและกรอบยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่ชัดเจน

2. การสร้างวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ให้กับประชาชน โดยให้การศึกษาเป็นปกติวิถีของการดำเนินชีวิต กลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิต
3. การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ และชุมชนแห่งการเรียนรู้
4. การสร้างเครือข่ายแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางด้านสื่อเทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้ให้เข้ากับบ้าน ที่ทำงาน สถานศึกษา และชุมชน
5. การสร้างเครือข่ายการแนะนำสารสนเทศ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยตรงและสะดวก
6. การเชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยการเทียบโอนกันได้ และให้มีการเรียนแบบผสมหน่วยกิตได้
7. การเรียนรู้ที่บ้าน และในชุมชน พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน
8. การเรียนรู้ในสถานประกอบการ การพัฒนาทักษะการทำงาน มีการร่วมมือระหว่างสถานประกอบการ สหภาพแรงงาน และสถาบันการศึกษา จัดตั้ง University for Industry
9. การประสานแผน การร่วมแรงร่วมใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
10. การปฏิบัติเจตคติของประชาชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สร้างความรู้ความเข้าใจต่อการเรียนรู้
11. การจัดระบบเงินทุนและงบประมาณ เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เช่น การเปิดบัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคล การจัดตั้งกองทุนเพื่อการเรียนรู้ และการลดภาษีค่าใช้จ่ายเพื่อการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ

2.3.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา(United States of America)

บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ชาวอเมริกันส่วนมากเป็นประชาชนที่จัดว่าอยู่ในระดับปานกลาง จำนวนประชากรที่รวยมากหรือจนมากจะมีน้อยประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความเจริญ และเป็นผู้นำในธุรกิจต่างๆ มากมาย ด้านการเมืองนั้นมีการปกครองแบบประชาธิปไตยในรูปแบบของสหพันธรัฐ ประกอบไปด้วย 50 รัฐ และ 1 เขตการปกครอง คือ Washington D.C. ซึ่งเป็นเมืองและศูนย์กลางการปกครอง โครงสร้างของรัฐบาลแห่งชาติและกิจกรรมของรัฐบาลจะถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ในส่วนของกิจกรรมที่นอกเหนือไปจากที่กำหนด เช่น อำนาจการจัดการด้านการศึกษาหรือนโยบายการบำรุงรักษาถนน รวมถึงการดำเนินงานด้านตำรวจ จะเป็น

ความรับผิดชอบของแต่ละรัฐ ซึ่งมีรัฐธรรมนูญและกฎหมายของตนเอง คนอเมริกันรุ่นใหม่จะมีความสนใจสิ่งรอบข้างมากกว่าแค่การเรียน การศึกษาหรือการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับวัยรุ่น ซึ่งจะมีความสนใจในการร่วมกิจกรรมต่างๆ พร้อมกับมีส่วนร่วมในองค์กรต่างๆ สำหรับเยาวชน และมักหางานนอกเวลาทำกันเป็นส่วนใหญ่ เพื่อหารายได้มาทำกิจกรรมต่างๆ ที่ตนเองต้องการ สำหรับด้านวัฒนธรรม เนื่องจากความหลากหลายของประชากร จึงทำให้เป็นประเทศที่มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมคนกลุ่มต่างๆ ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมของตนเอาไว้ เช่น China Town หรือ Little Italy ชาวอเมริกันเป็นคนที่ไวต่อการเรียนรู้ และเปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ จึงมีอิสระด้านความคิด

นโยบาย ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย การศึกษา และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการออกกฎหมายสำหรับการศึกษาเป็นการเฉพาะมานานพอสมควร ซึ่งดำเนินยุทธศาสตร์การศึกษาในหลากหลายรูปแบบตามวัยและกลุ่มเป้าหมายของผู้เรียน โดยถือว่าภายใต้สังคมข่าวสารและแนวโน้มสังคมแห่งการเรียนรู้ คนรุ่นใหม่ต้องมีทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสารที่ดี รวมถึงรู้จักปรับตัวทั้งจากเผชิญหน้ากับการไหลของข้อมูลข่าวสาร และฉกฉวยประโยชน์จากเทคโนโลยียุคใหม่ ตลอดจนสามารถจัดการความรู้และรู้จักใช้ออกสจากความมั่นคงทางข้อมูลเหล่านี้ อย่างมีความรู้เท่ากัน ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับสังคมอนาคตโดย 1) ยึดหลักการกระจายอำนาจ โดยแต่ละมลรัฐมีอำนาจในการจัดการศึกษา วางนโยบายการจัดการศึกษาของตนเอง ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก ถือเป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะทำให้คนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ประเทศสหรัฐฯ จึงเน้นให้กิจกรรมการศึกษาต่างๆ จะต้องเป็นสิ่งที่คนเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ดังนั้นจึงพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน 2) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่บ้าน ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญแก่บ้าน เพราะถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นให้พ่อแม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แก่เด็กและในขณะเดียวกันทำการส่งเสริมการศึกษาแก่พ่อแม่ด้วย เพื่อให้พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี ด้วยความเชื่อที่ว่า ถ้าพ่อแม่ผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวได้เป็นผู้เรียนรู้แล้ว เด็กๆ ที่เกิดมาหรือคนในครอบครัวจะถือเอาเป็นแบบอย่าง ปลุกฝังทักษะในการแสวงหาความรู้ (learn how to learn) ในการศึกษาทุกประเภท จะไม่เน้นเนื้อหา การให้ข้อมูลความรู้ ความจำเป็นเท่านั้น แต่จะต้องให้ทักษะ เพราะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทุกคนช่วยตัวเองได้ ถึงแม้ไม่มีครู ไม่มีสถาบันการศึกษา ทุกคนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ถ้ามีทักษะในการเรียนรู้ และ 3) กำหนดนโยบายการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ ในช่วงสมัยของประธานาธิบดีคลินตัน ได้มีการรณรงค์

และระดมทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงและมีทักษะในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การส่งเสริมการเรียนรู้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยเป้าหมาย 7 ประการคือ

1. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ๆ และมีการตรวจสอบกิจกรรมเหล่านั้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเพียงใด
2. ส่งเสริมให้ผู้ใหญ่โดยเฉพาะผู้ที่ดูแลเลี้ยงดูลูกๆ ให้มีความสามารถอ่านออกเขียนได้อย่างดี
3. ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลโดยเฉพาะเด็กวัยเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ เป็นตัวของตัวเองและเป็นผู้เรียนรู้บทบาทต่างๆ เพื่ออนาคต
4. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ให้น่าสนใจเพื่อให้ผู้ยากไร้ได้แสวงหาความรู้
5. ส่งเสริมให้องค์กรที่ไม่ใช่โรงเรียนจัดบริการทางการศึกษา เช่น พิพิธภัณฑ์
6. ส่งเสริมให้องค์กรบริการอื่นๆ เช่น สังคมสงเคราะห์ การคมนาคม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย
7. การดำเนินกิจกรรมทุกอย่างควรเป็นไปอย่างจริงจังให้ได้มาตรฐาน (Peterson, 1980 : 5 อ้างใน รศ.ดร.พลิน แดงจวง, 2545 : 79)

รูปแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ของประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะหลากหลาย 1) เน้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดค่ายสอนทักษะทางธุรกิจ (business-themed camps) ในภาคฤดูร้อนสำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อปลูกฝังทักษะการเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่และทักษะการจัดการการเงินให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ (entrepreneurship and financial literacy) ใน 30 มลรัฐ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับสังคมยุคดิจิทัลหรือยุคแห่งข่าวสารที่มีแนวโน้มมุ่งสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ 2) เน้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางไกลที่ไม่จำกัดว่าจะเรียนจากไหน (school-based learning) หรือการเรียนรู้ในสถานประกอบการ (office-based learning) ในอนาคตการจัดการศึกษาจะเน้นบทบาท "ชั้นนำการพัฒนา" ซึ่งครอบคลุมแนวโน้มการจัดการศึกษาเพื่อสร้าง "สังคมแห่งการเรียนรู้" (learning society) ที่ต้องการคนยุคใหม่ที่มีความรู้ทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาสูง "การศึกษาเพื่อกลุ่มเป้าหมายกว้าง"(mass education) เพื่อคนทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพ

3) การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม "การเรียนรู้จากทุกที่ทุกเมื่อ" (education on - demand ภายใ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะทำให้การศึกษาวิ่งไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น เร็วขึ้น จนไปสู่ทุกที่ทุกเมื่อ (anytime anywhere learning) 4) การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นนักจัดการมืออาชีพ (professionalism) ให้แก่คนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ยังรวมถึงมิติทางสังคม เช่น "การศึกษาเพื่อ เยียวยาสังคม" (social illness) จากอาการเจ็บป่วยทางสังคมและจิตวิญญาณ "การศึกษาเพื่อตัวตน ทางวัฒนธรรม และการดูแลตนเองของชุมชน" (localization vs globalization) เพื่อการเรียนรู้เท่าทัน ข่าวสารข้อมูลและการมีอำนาจปกครองตัวเอง ภาคภูมิใจในวิถีท้องถิ่นและยืนหยัดในกระแสโลกาภิวัตน์ อย่างเท่าทัน (อมรวิชัย นาคทรพรพ, 2546)

หลักสูตรการจัดการศึกษา

หลักสูตรการศึกษานอกระบบ เน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนที่จัดโดย หลายสถาบันและหลายหน่วยงาน ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทวิชาสามัญ(General Adult Education)โรงเรียน ผู้ใหญ่จะเปิดสอนหลักสูตรสายสามัญแก่ผู้ใหญ่อายุ 18 - 21 ปี ที่ต้องการสอบเพื่อรับประกาศนียบัตร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถสอบเทียบความรู้ ผู้เรียนสามารถผลัดกันมาเรียนตามสะดวก ตั้งแต่เวลา 8.00 - 22.00 น. โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน รัฐจะออกค่าใช้จ่ายให้แก่แต่อาจเสียค่าธรรมเนียม เล็กน้อย

2. หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทขั้นพื้นฐาน (Adult Basic Education)จัดบริการ สอนให้ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือให้อ่านออกเขียนได้ รัฐบาลกลางจัดสรรงบประมาณร้อยละ 90 เพื่อใช้จ่ายใน โครงการนี้และรัฐบาลส่วนท้องถิ่นสมทบร้อยละ 10 ให้บริการแก่ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อ่านเขียน ไม่ได้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1964 เป็นการยกระดับการศึกษาของผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งผู้อพยพด้วย

3. หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่อาชีวศึกษา (Vocational Adult Education) เปิดสอน วิชาชีพต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิชาชีพใหม่ หรือเรียนรู้เพื่อเพิ่มความชำนาญให้ทันการเปลี่ยนแปลง ด้านเทคโนโลยี

4. การศึกษาผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาความเจริญด้านวัฒนธรรมและบุคคลเป็นหลักสูตรเสริม เช่น หลักสูตรวิชาดนตรี การแสดง การวาดภาพ เต้นรำ เป็นต้น

5. การศึกษาผู้ใหญ่ประเภทกิจกรรมสาธารณะ จัดเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหา ภายในประเทศ ระหว่างประเทศ เป็นการปลูกฝังให้ประชาชนสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ

6. การศึกษาผู้ใหญ่ประเภทวิชาการเรียนรู้และชีวิตครอบครัว จัดหลักสูตรแนะนำการเลี้ยงเด็ก การเรือน โภชนาการ หน้าที่และความสัมพันธ์ในครอบครัว ฯลฯ

7. การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้สูงอายุ เป็นการจัดสำหรับผู้สูงอายุ และฝึกอบรมผู้ที่จะทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีหลักสูตรเกี่ยวกับการปรับตัวด้านภาวะเสื่อมถอยทางร่างกาย ด้านรายได้ที่ลดลง ภาวะการตายและการรวมกลุ่มสังคมกับคนวัยเดียวกัน

8. การศึกษาสำหรับเยาวชนนอกโรงเรียน เป็นหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นผู้นำการบริการชุมชน การแนะแนวสำหรับเยาวชน

9. การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้พิการ เป็นหลักสูตรฝึกอบรมให้คนพิการมีความรู้พื้นฐาน และอาชีพเพื่อให้คนพิการสามารถศึกษาต่อได้ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้

10. การพัฒนาชุมชน เป็นโครงการพัฒนาทรัพยากรในชุมชน โครงการบริการส่งเสริมความร่วมมือทางการเกษตร (เพ็ญศรี ทวีวรรณ, 2532, หน้า 329 - 339)

2.3.5 ประเทศกานา (Ghana)

ระบอบการปกครอง

ประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ โดยมีประธานาธิบดีซึ่งมาจากการเลือกตั้งเป็นประมุขแห่งรัฐ และหัวหน้ารัฐบาล ดำรงตำแหน่งวาระละ 4 ปี ดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 วาระ ประธานาธิบดีคนปัจจุบันคือ นายจอห์น ดรามานี มาฮามา (John Dramani Mahama) โดยได้สาบานตนเข้าดำรงตำแหน่งเมื่อเดือนกรกฎาคม 2555 หลังจากที่นายจอห์น อัดตา มิลส์ (John Atta Mills) ประธานาธิบดีคนก่อนถึงแก่อสัญกรรม

ประวัติศาสตร์โดยสังเขป

ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ดินแดนกานาถูกรอบล้อมโดยชนเผ่าและแคว้นนักรบต่างๆ โดยเฉพาะอาณาจักร Ashanti ซึ่งมั่นคงขึ้นมาจากการค้าทาส ในปี 2417 สหราชอาณาจักรได้เข้ารุกรานอาณาจักร Ashanti และประกาศให้พื้นที่ Gold Coast เป็นอาณานิคม จนกระทั่งปี 2444 จึงสามารถยึดพื้นที่ได้ทั้งหมดทำให้กานาตกเป็นรัฐในอารักขา (protectorate) ของอังกฤษ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พรรค Convention People's Party (CPP) ของนาย Kwame Nkrumah ได้รับเสียงข้างมากในการเลือกตั้งครั้งแรกในปี 2494 ซึ่งนำไปสู่การได้รับเอกราชของกานาเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2500 นับเป็นประเทศแรกในแอฟริกาตอนใต้ทะเลทรายซาฮารา

(Sub-Saharan Africa) ที่ได้รับเอกราช โดยยังคงเป็นดินแดนในภาวะทรัสตีของสหประชาชาติ จนในวันที่ 1 กรกฎาคม 2503 กานา ได้ประกาศเป็นสาธารณรัฐภายใต้เครือจักรภพอังกฤษ โดยนาย Kwame Nkrumah ดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีคนแรก และได้วางรากฐานการปกครองของกานาในแบบสังคมนิยม

ต่อมาในปี 2509 คณะนายทหารได้ทำการรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลของนาย Nkrumah และก่อตั้ง National Liberation Council ขึ้นเพื่อปกครองประเทศ โดยมีการคืนอำนาจให้แก่รัฐบาลพลเรือนผลัดเปลี่ยนการคุมอำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆ ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ รัฐประหารครั้งหลังสุดเกิดขึ้นในเดือนธันวาคม 2524 โดยเรืออากาศเอก Jerry Rawlings เป็นผู้นำการรัฐประหาร จากนั้นได้มีการจัดตั้งองค์การบริหารประเทศ คือ Provisional National Defence Council (PNDC) ขึ้นพร้อมกับยุบสภา ระงับการใช้รัฐธรรมนูญ และห้ามจัดตั้งพรรคการเมือง ในเดือนมีนาคม 2535 เรืออากาศเอก Rawlings ได้ประกาศถ่ายโอนอำนาจให้เป็นประชาธิปไตย และมีการลงประชามติเห็นชอบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แห่งสาธารณรัฐที่ 4 ในวันที่ 28 เมษายน 2535 ซึ่งถือเป็นการจัดตั้งระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีประธานาธิบดีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารตามรูปแบบการปกครองของสหรัฐอเมริกา มีรัฐสภาที่มาจากหลายพรรค และระบบตุลาการที่เป็นอิสระ ทั้งนี้ ในการเลือกตั้งประธานาธิบดี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2535 เรืออากาศเอก Rawlings ชนะการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี และได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งอีกครั้งในปี 2539

อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีในวันที่ 7 และ 28 ธันวาคม 2543 นาย John Atta Mills จากพรรค National Democratic Congress (NDC) อดีตรองประธานาธิบดีผู้ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนาย Jerry Rawlings แพ้การเลือกตั้งให้กับนาย John Agyekum Kufuor พรรค National Patriotic Party (NPP) ถือเป็นการยุติอำนาจทางการเมืองของนาย Jerry Rawlings ที่อยู่ในตำแหน่งประมุขของรัฐมาเป็นเวลากว่า 19 ปี

นโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน

การเมืองการปกครอง

กานาปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ และหัวหน้ารัฐบาล ประธานาธิบดีได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ดำรงตำแหน่งในวาระละ 4 ปี จำกัดไม่เกิน 2 สมัย มีอำนาจในการแต่งตั้งรองประธานาธิบดีและคณะรัฐมนตรี โดยผ่านความเห็นชอบ

ของรัฐสภา รัฐสภาเป็นระบบสภาเดียว (unicameral) ประกอบด้วยสมาชิก 230 คน ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนทุก 4 ปี

กานาจัดการเลือกตั้งประธานาธิบดี และการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดในเดือนธันวาคม 2551 โดยพรรค National Democratic Congress (NDC) ภายใต้การนำของนายจอห์น อัดตา มิลส์ (John Atta Mills) ได้รับคะแนนเสียงสูงสุด และได้จัดตั้งรัฐบาล โดยมีนายจอห์น ดรามานีมาฮามา (John Dramani Mahama) เป็นรองประธานาธิบดี และพรรค New Patriotic Party (NPP) เป็นพรรคฝ่ายค้านหลังจากที่เคยเป็นพรรคผู้จัดตั้งรัฐบาลในสมัยที่ผ่านมา

เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2555 นายจอห์น อัดตา บิลล์ ถึงแก่อสัญกรรม หลังจากที่ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถบรรทุก โดยนายจอห์น ดรามานี มาฮามา ได้สาบานตนเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีในวันเดียวกัน การถึงแก่อสัญกรรมของอดีตประธานาธิบดีไม่ได้ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางการเมือง หากแต่แสดงให้เห็นรากฐานที่มั่นคงของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในกานา

ประธานาธิบดีมาฮามา ได้แต่งตั้งนาย Kwesi Bekoe Amissah-Arthur อดีตผู้ว่าการธนาคารกลาง เป็นรองประธานาธิบดี นับว่าเป็นการให้ความสำคัญกับภาคเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นกุญแจสำคัญในการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีที่จะเกิดขึ้นในเดือนธันวาคม 2555 ทั้งนี้ ประธานาธิบดีมาฮามาจะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนว่า พรรค NDC สามารถนำพาประเทศไปสู่การพัฒนา และต้องทำให้กระแสข่าวการทุจริตทางการเมืองของรัฐมนตรียางคนเบาบางลงให้ได้ เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสของพรรค ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่อาจทำให้พรรคฝ่ายค้าน อาทิ NPP ที่พ่ายแพ้การเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งก่อน กลับมาเอาชนะการเลือกตั้งครั้งนี้ได้

ปัจจุบัน พรรค NDC มีผู้แทน 115 คน จากทั้งหมด 230 ที่นั่งในรัฐสภา พรรครัฐบาลจึงต้องดำเนินนโยบายด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ โดยมุ่งเน้นการเพิ่มฐานคะแนนเสียงให้กับพรรคควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาการทุจริตทางการเมือง รวมถึงการสร้างเสถียรภาพและแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ นอกจากนี้ การที่กานาเป็นประเทศที่เพิ่งสำรวจพบน้ำมันดิบนอกชายฝั่งเมือง Takoradi ทางตะวันตกของประเทศ เมื่อปี 2550 และเริ่มขุดขึ้นมาใช้เมื่อปลายปี 2553 นักวิเคราะห์จึงมีความหวังกันว่า อุตสาหกรรมใหม่ของกานานี้ จะนำมาซึ่งความขัดแย้งและการทุจริต เนื่องจากกานายังไม่มีกฎหมายรองรับการดำเนินการต่างๆ ใดๆ ก็ดี อดีตประธานาธิบดี จอห์น อัดตา มิลส์ เคยให้คำมั่นสัญญาไว้ว่า รัฐบาลจะนำรายได้จากน้ำมันมาใช้อย่างสมเหตุสมผล ไม่ให้เกิดปัญหาเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ที่แม้จะมีน้ำมันมาก แต่ความมั่นคงและผลประโยชน์ไม่ถึงประชาชน

เศรษฐกิจ

กานาเป็นประเทศแรกในแอฟริกาตอนใต้ทะเลทรายซาฮารา (Sub-Saharan Africa) ที่ได้รับเอกราชจากสหราชอาณาจักร มีประชากรประมาณ 24.8 ล้านคน (ปี 2554) เป็นประเทศที่มีขนาดค่อนข้างเล็ก แต่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ทองคำ บ็อกไซต์ แร่กาไนส ป่าไม้ เพชร และโกโก้ กานาเป็นผู้ผลิตทองคำและโกโก้รายใหญ่ของโลก และรายได้หลักมาจากการส่งออกสินค้าดังกล่าว แหล่งทองคำอยู่ที่เมือง Ashanti และดินแดนทางภาคตะวันตกของกานา อย่างไรก็ตาม กานายังคงจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทางการเงินและวิชาการจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาประเทศและรักษาเสถียรภาพทางการเงิน

ภาคการเกษตรยังคงเป็นหัวใจหลักของเศรษฐกิจกานา โดยทำรายได้คิดเป็นร้อยละ 30.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (ปี 2553) อย่างไรก็ตาม ภาคการเกษตรของกานายังคงประสบปัญหาผลผลิตตกต่ำจากโรคพืช และภาวะการผันผวนของราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลก สินค้าส่งออกที่สำคัญของกานา ได้แก่ โกโก้ ไม้ อาหาร ทะเล สับปะรด

กานามีท่าเรือที่สำคัญ คือ ท่าเรือ Tema และท่าเรือ Takoradi ซึ่งเป็นประตูการค้าสู่ตลาดแอฟริกาตะวันตก โดยเฉพาะสำหรับประเทศบูร์กินาฟาโซซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของกานาและไม่มีทางออกทะเล

ในช่วงต้นปี 2551 ประธานาธิบดีกานาได้แต่งตั้งคณะที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Advisory Council) ขึ้นเพื่อให้คำปรึกษาด้านนโยบายเตรียมการรับมือกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลก และได้ประชุมหารือกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลกานาได้ยอมรับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นเงิน 300 และ 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ โดยมีเงื่อนไขในการปรับปรุงระเบียบงบประมาณแผ่นดินและการสร้างเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาคเป็นสำคัญ ทั้งนี้ หนึ่งในความพยายามของรัฐบาลในการแก้ปัญหาการขาดดุลงบประมาณติดต่อกันมาหลายปี คือ การปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีอากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยก่อตั้งสำนักบริหารภาษีอากร (Ghana Revenue Authority) และเร่งดำเนินการตามแผนเพิ่มอัตราภาษีเหมืองแร่ ซึ่งน่าจะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก

ในปัจจุบัน รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาการบริหารจัดการรายจ่ายสาธารณะ การกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การแก้ปัญหาความยากจน และให้สินเชื่อและความช่วยเหลือกับภาคเอกชน โดยเฉพาะกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มน้ำมัน ควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาเงินเฟ้อและขาดดุลงบประมาณ ทั้งนี้ มีการคาดคะเนว่า อัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยในปี 2555 จะอยู่ที่ร้อยละ 9.1 เทียบกับเมื่อปี 2554 ที่ร้อยละ 8.7

ในภาพรวมนั้น ปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของกานาในปัจจุบัน ได้แก่ รายได้จากการส่งออกทองคำซึ่งยังคงมีราคาสูง การส่งออกโกโก้ การขยายตัวของภาคบริการ และการเริ่มต้นผลิตน้ำมันจำนวนมากเพื่อการส่งออกในปี 2554 ซึ่งน่าจะช่วยบรรเทาปัญหางบประมาณขาดดุลของประเทศได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ รัฐบาลจะต้องมีแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอย่างชัดเจนและรัดกุม พร้อมออกกฎหมายเพื่อควบคุมอุตสาหกรรมดังกล่าว

นโยบายต่างประเทศ

เสถียรภาพทางการเมืองเป็นปัจจัยสนับสนุนให้กานาเป็นประเทศหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในเวทีระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก และยังคงบทบาทที่โดดเด่นในกรอบความร่วมมือพหุภาคี อาทิ องค์การสหประชาชาติ เครือจักรภพอังกฤษ กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement - NAM) สหภาพแอฟริกา (African Union - AU) คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจแอฟริกา (Economic Commission for Africa - ECA) ประชาคมเศรษฐกิจแห่งรัฐแอฟริกาตะวันตก (Economic Community of West Africa States - ECOWAS) และ African States associated with the EC (Lome Convention)

กานาเป็นหนึ่งในประเทศผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มประเทศหุ้นส่วนใหม่เพื่อการพัฒนาแอฟริกา หรือ NEPAD (New Partnership for Africa's Development) และมีบทบาทสำคัญใน ECOWAS โดยกานาดำรงตำแหน่งประธาน ECOWAS ในช่วงปี 2537-2539 และ 2546-2548 ทั้งยังมีส่วนร่วมในการส่งกองกำลังรักษาสันติภาพไปยังประเทศเพื่อนบ้านหลายครั้ง อาทิ โกตดิวัวร์ เซียร์ราลีโอน และไลบีเรีย ในกรอบ ECOMOG หรือ ECOWAS Monitoring Group นอกจากนี้ ดร.โมฮัมเหม็ดอิบน์แชมบาส (Dr. Mohamed Ibn Chambas) ประธานคณะกรรมาธิการ ECOWAS ซึ่งดำรงตำแหน่งระหว่างปี 2550-2554 ยังเป็นนักการเมืองสัญชาติกานาด้วย

กานาเคยเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UMSC) มาแล้ว 3 ครั้ง ในวาระปี 2505-2506 / 2529-2530 / 2549-2550 ทั้งยังเป็นเจ้าภาพในการจัด

ประชุมสุดยอดผู้นำสหภาพแอฟริกา (AU) ครั้งที่ 9 เมื่อเดือนมิถุนายน 2550 และเป็นเจ้าภาพการประชุม UNCTAD ครั้งที่ 12 ณ กรุงอักกรา ระหว่างวันที่ 20-25 เมษายน 2551 ด้วย

ในด้านความสัมพันธ์ทวิภาคีนั้น กานามีความสัมพันธ์ที่ดีกับต่างประเทศทั้งในและนอกภูมิภาคแอฟริกา โดยเฉพาะประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญและประเทศผู้ให้ ในภาพรวมนั้นกานาให้ความสำคัญกับสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นประเทศที่มีชาวกานาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มที่ความสัมพันธ์ระหว่างกานากับจีนจะพัฒนาดียิ่งขึ้น จากการที่จีนได้สนับสนุนเงินทุนสำหรับโครงการพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภคพื้นฐาน

ความร่วมมือทางวิชาการ

กานามีความสนใจที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและขยายความร่วมมือกับไทยในด้านการเกษตรและการประมง โดยไทยได้กำหนดให้กานาอยู่ในโครงการความช่วยเหลือของไทย หรือ Thai Aid Programme ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบทุนการศึกษาและทุนฝึกอบรมงานในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาที่ไทยมีความเชี่ยวชาญและเป็นที่ต้องการของประเทศกำลังพัฒนา ได้แก่ สาขาการเกษตร สาธารณสุข และการศึกษา

สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร.) ได้เวียนทุนฝึกอบรม (Annual International Training Course หรือ AITC) ให้ฝ่ายกานาพิจารณาส่งบุคลากรเข้าร่วมประจำปีโดยคำนึงถึงสาขาที่ไทยมีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญที่จะสามารถถ่ายทอดให้กับกานาตามความต้องการได้ ทั้งนี้ ในปี 2552 กานาได้ส่งบุคลากรเข้ารับทุนฝึกอบรมในหลักสูตร Integrated Watershed Management จำนวน 1 ราย และ สพร. ได้เวียนทุนฝึกอบรมให้ฝ่ายกานาพิจารณาส่งบุคลากรเข้าร่วมในปีการศึกษา 2555 จำนวน 14 หลักสูตร ดังนี้ (1) Appropriate Technology and Local Wisdom in Agricultural Waste Recycling (2) Sufficiency Economy (3) Community Health Management and Community Empowerment towards Healthy Community (4) Early Childhood Health Care Management (5) Sustainable Agriculture and Food Security (6) Sufficiency Economy in Agriculture (7) Food Security-Post-harvest, Processing and Quality Assurance of Selected Agro-Industrial Products (8) Thailand Food & Nutrition Security (9) Grassroots Economic Development followed Sufficiency Economy Philosophy (10) District Health System Strengthening (11) Climate Change Adaptation (12) Waste

Management for Sustainability (13) Crop Simulation Modeling and Impacts of Climate Change on Agricultural Production Systems: A Training Program on DSSAT
 (14) International Workshop on Energy and Environment Sector Cooperation among GMS Countries (Phase 3)

รูปแบบการจัดการศึกษา

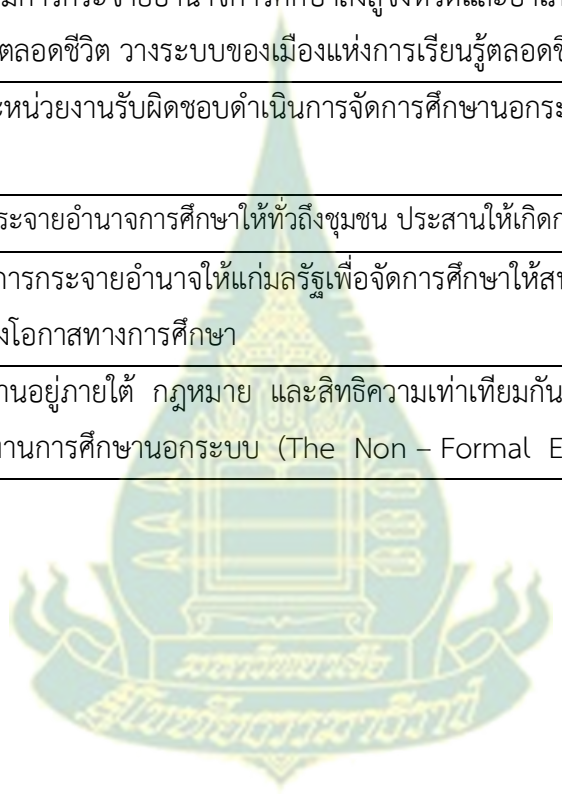
ประเทศกานาเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งได้นำการจัดการศึกษาผู้ใหญ่เข้ามาในประเทศกานาตอนใต้ ปี 1951 เพื่อให้ชาวบ้านอ่านออกเขียนได้ รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย กองการศึกษาอิสระระบบ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบงานการศึกษาอิสระระบบ โดยกำหนดนโยบาย พัฒนาหลักสูตร สื่อ การวัดผล ประเมินผลและการนิเทศติดตาม ในปี 1991 โดยเน้นหน้าที่การจัดการไม่รู้หนังสือให้หมดสิ้นในปี 2015 โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในชนบท ในปี 2004 รัฐบาลได้ย้ำถึงความสำคัญของการศึกษาอิสระระบบ โดยส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสระระบบแก่เยาวชนผู้ใหญ่ ด้วยการระดมสรรพกำลังมาจัดรายการการศึกษาอิสระระบบผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของประเทศ จัดหลักสูตรการเรียนรู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ สอนภาษาอังกฤษ และภาษากานาแก่ผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังจัดโปรแกรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการเกษตร สุขภาพอนามัย โภชนาการ สิ่งแวดล้อม จิตสำนึกการเป็นพลเมือง ฯลฯ โปรแกรมสร้างรายได้และฝึกทักษะอาชีพ เพื่อขจัดความยากจนของประชาชน การจัดการศึกษาอิสระระบบของประเทศกานาได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลและธนาคารโลก นอกจากนี้โครงการนำร่องทางการศึกษาอิสระระบบได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลอังกฤษ รัฐบาลนอร์เวย์ และรัฐบาลแคนาดาในการพิมพ์สื่อ สถาบันการศึกษาผู้ใหญ่ของมหาวิทยาลัยกานาทำการวิจัยและฝึกอบรมบุคลากรที่ดำเนินโครงการการเรียนรู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จแห่งชาติสำหรับประชาชนอายุ 15-45 ปี สอน 15 ภาษาท้องถิ่น

การเพิ่มขึ้นของการศึกษาระดับนานาชาติในกลุ่มประเทศที่มีอัตราการรู้หนังสือต่ำ กำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเป็นการช่วยเศรษฐกิจของแอฟริกาและประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ในอนาคตประเทศกานาจะเพิ่มบทบาททางการศึกษาของแอฟริการตะวันตก

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศต่างๆ ที่คัดสรร

ประเทศ	กฎหมายและนโยบายการศึกษา
1. สาธารณรัฐเกาหลีใต้	จัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ปรับระบบการศึกษาทั้งระบบ เพิ่มงบประมาณในการจัดการศึกษาส่งเสริมให้ภาคเอกชนและรัฐบาลท้องถิ่นร่วมลงทุนในการจัดการศึกษา ภายใต้กระทรวงการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และมีศูนย์การศึกษาตลอดชีวิตแห่งชาติ
2. ประเทศญี่ปุ่น	มีกฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต และหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภายใต้เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการขยายโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เน้นความโดดเด่นในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
3. สหราชอาณาจักร	กำหนดกรอบงานเชิงยุทธศาสตร์การศึกษาอย่างชัดเจน รมรงค์เรื่องการศึกษาตลอดชีวิต มีสภาเมืองแต่ละเมืองทำหน้าที่ด้านการศึกษา กำหนดนโยบายและจัดทำแผนการศึกษา ประสานและส่งเสริมหน่วยงาน องค์กรต่างๆจัดการศึกษา รวมทั้งจัดเงินทุนสนับสนุน
4. ประเทศสหรัฐอเมริกา	จัดการศึกษาโดยมลรัฐ ยึดหลักการกระจายอำนาจการศึกษา ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตในหลากหลายรูปแบบตามวัยและกลุ่มเป้าหมายของผู้เรียน ภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน
5. ประเทศกานา	กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบงานการศึกษานอกระบบ โดยกำหนดนโยบาย ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนและผู้ใหญ่และขจัด การไม่รู้หนังสือ ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งธนาคารโลก

ประเทศ	โครงสร้างการบริหารและการกระจายอำนาจการศึกษา
1. สาธารณรัฐเกาหลีใต้	มีโครงสร้างการเรียน และมีการกระจายอำนาจการศึกษาลงสู่จังหวัดและอำเภอโดยมีกฎหมายบังคับใช้ มีการปรับกฎหมายการศึกษาให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิต วางระบบของเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ประเทศญี่ปุ่น	มีโครงสร้างการบริหารและหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ
3. สหราชอาณาจักร	เน้นการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจการศึกษาให้ทั่วถึงชุมชน ประสานให้เกิดการร่วมมือแบบหุ้นส่วน ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ
4. ประเทศสหรัฐอเมริกา	เน้นการมีส่วนร่วม และมีการกระจายอำนาจให้แก่มลรัฐเพื่อจัดการศึกษาให้สนองความต้องการของท้องถิ่น การจัดการศึกษายึดหลักความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา
5. ประเทศกานา	โครงการสร้างการบริหารงานอยู่ภายใต้ กฎหมาย และสิทธิความเท่าเทียมกันของคนในสังคม โดยจะเน้นไปที่การรู้หนังสือและการคิดคำนวณ ขึ้นกับหน่วยงานการศึกษานอกระบบ (The Non – Formal Education Dirision (NFED)

ประเทศ	หลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษา
1. สาธารณรัฐเกาหลีใต้	จัดการศึกษาที่หลากหลาย เปิดกว้างและยืดหยุ่นเพื่อให้ทุกคนเข้ารับการศึกษได้ มีการใช้สื่อหลายชนิด รวมทั้งสื่อทันสมัยใช้เครือข่ายข้อมูลสารสนเทศแห่งชาติ และการสร้างรูปแบบมาตรฐานของเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดกิจกรรมการศึกษาที่มีคุณภาพหลายหลายรูปแบบ
2. ประเทศญี่ปุ่น	ให้ทุกหน่วยในสังคมร่วมกันจัดทำกิจกรรมโปรแกรมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย จัดการศึกษานอกระบบอย่างหลากหลายมีสถาบันฝึกอาชีพ จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์การศึกษาเพื่อสังคม(ศูนย์ กศน.)
3. สหราชอาณาจักร	ให้ความสำคัญแก่ผู้ด้อยโอกาส จัดการศึกษาทุกรูปแบบเชื่อมโยงกันได้ เทียบโอนหน่วยกิตได้ และให้มีการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต มีการจัดระบบประมาณให้เอื้อต่อการศึกษตลอดชีวิต
4. ประเทศสหรัฐอเมริกา	กำหนดเป็นนโยบายสำคัญของชาติ เพื่อให้มีกรอบทิศทางชัดเจนด้านการศึกษาตลอดชีวิต ส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างกว้างขวางให้ประชาชนได้รับความรู้ทุกที่ ทุกเวลา มีนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ หลักสูตรมีความหลายหลายสนองความต้องการของประชาชน
5. ประเทศกานา	พัฒนาหลักสูตรที่หลากหลาย มีเป้าหมายส่งเสริมพื้นฐานการอ่านและการเขียน สื่อ การวัดผลประเมินผลและการนิเทศติดตาม มีโปรแกรมการศึกษาส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเพิ่มในประเด็นสังคมและสุขภาพ และการตระหนักในหน้าที่พลเมือง เน้นการพัฒนาวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคม

ประเทศ	การพัฒนาประชาชนเพื่อเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
1. สาธารณรัฐเกาหลีใต้	มีการพัฒนาบุคลากร ในประเทศต่อเนื่องตลอดชีวิตทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. ประเทศญี่ปุ่น	มีการพัฒนาคนในชาติเพื่อเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. สหราชอาณาจักร	มีการพัฒนาประชาชนวัยแรงงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งเน้นการมีคุณภาพ ชีวิตที่ดี
4. ประเทศสหรัฐอเมริกา	มีการพัฒนาประชากรอย่างต่อเนื่อง โดยกระจายตามหน่วยงานซึ่งรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ
5. ประเทศกานา	มีการฝึกอบรมบุคลากร ประชากร ในด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมการรู้ หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ

ประเทศ	การส่งเสริมภาคีเครือข่ายทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
1. สาธารณรัฐเกาหลีใต้	มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการศึกษาหลายเครือข่าย ห้องสมุด องค์กรธุรกิจ มหาวิทยาลัย ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาท้องถิ่น โดยมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถานประกอบการ ห้องสมุด และระดมความรู้ ประสบการณ์จากผู้รู้ในชุมชนมาช่วยจัดการศึกษา
2. ประเทศญี่ปุ่น	การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน ภายใต้กฎหมายการศึกษาเพื่อสังคม
3. สหราชอาณาจักร	บ้าน สถานประกอบการและชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ เป็นชุมชนหรือเมืองแห่งการเรียนรู้
4. ประเทศสหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกาณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจ เรื่องการศึกษาตลอดชีวิตแก่ทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
5. ประเทศกานา	-

2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีดังต่อไปนี้คือ

นฤมล ตันธสุเรศรัษฎ์และคณะ(2545) ได้ศึกษาแนวโน้มของการศึกษาทางไกลของประเทศไทยในปี 2545 ในเรื่องปรัชญาและเป้าหมาย บทบาท กลุ่มเป้าหมาย การบริหาร รูปแบบ และกลวิธีในการดำเนินงาน เนื้อหา และกิจกรรม การประสานงาน การฝึกอบรมเตรียมบุคลากร และการวิจัยการศึกษาทางไกล ผลการวิจัยปรากฏแนวโน้มที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุดในงานการศึกษาทางไกล คือ การศึกษาทางไกลจะเป็นการศึกษาที่จัดเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งให้บุคคลมีความรู้และประสบการณ์ที่ทันต่อเหตุการณ์ สามารถนำไปใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมกึ่งอุตสาหกรรม ช่วยกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงเป็นการศึกษาเพื่อปวงชนและสามารถจัดเพื่อสนองความต้องการเฉพาะของบุคคลมากขึ้น

การศึกษาทางไกลจะไม่เพียงแต่ช่วยขยายโอกาสหรือเปิดโอกาสทางการศึกษาเท่านั้น แต่จะมีบทบาทในการเพิ่มโอกาสให้บุคคลได้พัฒนาความรู้และประสบการณ์กว้างขวางขึ้น จะช่วยเสริมทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบ

กิจกรรมการเรียนการสอนจะเป็นแบบการติดต่อสื่อสาร 2 ทางมากขึ้นและเนื้อหากิจกรรมมุ่งให้ความรู้ประสบการณ์กับประชาชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยจะเน้นเนื้อหาตามลำดับคือ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทันสมัย ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความรู้ทางวิชาการเฉพาะด้าน และเนื้อหาวิชาชีพ

มิถุณา อุนแสน (2545) ได้ศึกษาความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ของครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ครูผู้สอนมีความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยในด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาชุมชน และด้านแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับสามารถทำได้แต่ยังไม่ดีในขณะนี้ ผลการเปรียบเทียบความพร้อมของครูตามสถานภาพพบว่า ด้านสังกัด ด้านวุฒิการศึกษาและด้านตำแหน่งหน้าที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

คมกฤษ จันทรวงจร(2551) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยปรัชญา นิยาม ความหมาย

การเรียนรู้ ลักษณะ การจัดและผู้จัด 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์ วิธีการ หลักการและจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีองค์ประกอบย่อยที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันได้แก่ นิยามและความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการและจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ องค์ประกอบย่อยที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดและผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นด้วยในการปฏิบัติในระดับมาก แต่ระดับของความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ความหมาย องค์ประกอบ และประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายการเรียนรู้ นอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาไทย เป็นการวิจัยองค์ความรู้ที่นักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษาและสังเคราะห์ ข้อมูลการศึกษาเพิ่มเติมและประมวลสำคัญจากการศึกษาวิจัย การตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ในองค์ความรู้ต่างๆ ได้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการจำนวน 3 ครั้ง เพื่ออภิปรายแนวทางเพื่อยกร่างนโยบายการเรียนรู้ นอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาไทย โดยกำหนดประเด็นนโยบายให้มีความสำคัญแก่เรื่อง 1) การส่งเสริมการจัดตั้งสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาไทย 2) การส่งเสริมการดำเนินงานของสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาไทย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2555) ได้ศึกษากรณีตัวอย่าง : การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในต่างประเทศในการศึกษาโดยสรุปพบว่า ในยุคของโลกาภิวัตน์ที่

ระบบเศรษฐกิจและระบบข่าวสารข้อมูลไร้พรมแดนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้มีการแข่งขันในตลาดแรงงานสูง แต่ละรัฐบาลจึงมุ่งเน้นนโยบายการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีเป้าหมายที่จะยกระดับความรู้ ทักษะอาชีพของประชาชนให้มีศักยภาพที่จะก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นประเทศต่างๆจึงจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษา มุ่งสร้างวิสัยทัศน์ของประเทศตน เพื่อกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ โดยเชื่อว่าการศึกษาคือปัจจัยสำคัญของกระบวนการผลิต อนึ่งแนวโน้มการจัดการศึกษาในอนาคตหลายประเทศ ให้ความสำคัญไปที่รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อกระแสโลกาภิวัตน์ และเศรษฐกิจการแข่งขัน และแนวโน้มการเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้(knowledge-based economy) และธุรกิจประกอบขนาดย่อมที่ต้องการทั้ง คนงานความรู้(knowledge worker)และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่สามารถปรับตัวกับรูปแบบการทำงานยุคใหม่ที่เน้นความรู้ความชำนาญและทักษะหลายด้าน รวมถึงความสามารถของการเป็นผู้ประกอบการด้วยตนเอง(self-employment) แนวโน้มเหล่านี้ทำให้ประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจหลายประเทศข้างต้นต่างมุ่งขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษาที่หันมาให้ความสำคัญด้านการบริหารจัดการทางธุรกิจการศึกษา ด้านอาชีวศึกษา รวมถึงเรื่องการศึกษาสำหรับสถานประกอบการและการฝึกอบรมใหม่(retraining) ในลักษณะต่างๆ และการศึกษาต่อเนื่องหรือการศึกษาผู้ใหญ่มากขึ้น ทุกประเทศได้กำหนดนโยบายการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต และหลายประเทศจะออกกฎหมายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และพระราชบัญญัติการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกำหนดโครงสร้างการบริหาร มีหน่วยงานชัดเจนที่รับผิดชอบงานการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่นประเทศเกาหลี และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

ปิยากร หวังมหาพร(2552) ศึกษาเรื่องนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป ศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป และศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้ของประเทศสมาชิก การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร โดยการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ข้อมูลจากองค์การระหว่างประเทศ สถานทูต โดยเป็นการศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป และประเทศสมาชิกจากประเทศกรณีศึกษารวมทั้งสิ้น 3 ประเทศได้แก่ฟินแลนด์ เนเธอร์แลนด์ และไอร์แลนด์ ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป ประกอบด้วยปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

อาชญญา รัตนอุบล และคณะ (2550) ได้นำเสนอรายงานการวิจัย เรื่อง "แนวโน้มการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยในทศวรรษหน้า" โดยในการศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อ

ศึกษาแนวโน้มที่เหมาะสมในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2545-2555) โดยมีขอบเขตในการศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านปรัชญา แนวคิด กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน 2) ด้านบทบาทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน 3) ด้านหลักสูตร เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียน 4) ด้านการบริหาร การจัดการ และการประสานงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 5) ด้านการประเมินและติดตามผลการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยศึกษากับประชากร ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าภาควิชาในมหาวิทยาลัย ที่มีหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนและที่เกี่ยวข้อง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/ กรุงเทพมหานคร และ เขต/อำเภอ รวมถึงอธิบดีกรม ผู้อำนวยการฝ่าย และหัวหน้าหน่วยหรือแผนกขององค์กรภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ ผู้จัดการและหัวหน้าฝ่ายจัดการทรัพยากรมนุษย์และฝึกอบรมของภาคเอกชน และผู้อำนวยการ ประธานและหัวหน้าของมูลนิธิสมาคมหรือสถาบัน ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งนี้ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวโน้มด้านปรัชญาและแนวคิดของการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีลักษณะการเน้นการศึกษาตลอดชีวิตที่เชื่อในความเสมอภาคของโอกาสในการเรียนรู้ รวมถึงการให้ความตระหนักในปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาจากระบบโรงเรียน 2) แนวโน้มด้านบทบาทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสามารถของประชาชนอย่างยั่งยืนในทุกมิติ 3) แนวโน้มด้านหลักสูตร เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งจะให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่มีชุมชนและสถานประกอบการเป็นฐานมากกว่าหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนชั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะต้องมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของบุคคลและชุมชน รวมถึงสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้ 4) แนวโน้มด้านการบริหาร การจัดการและการประสานงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยการบริหารงานจะมุ่งเน้นการกระจายอำนาจสถานศึกษา รวมถึงการระดมทรัพยากรจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน อีกทั้งความมีเอกภาพด้านการกำหนดนโยบาย ซึ่งหมายรวมไปถึงการนำไปปฏิบัติด้วยความหลากหลาย ในส่วนของการจัดการและการประสานงาน จะใช้ความร่วมมือโดยผ่านกระบวนการรูปแบบเครือข่าย ที่ประกอบไปด้วยองค์กรที่หลากหลายในการร่วมกันจัดการศึกษา นอกระบบโรงเรียน และจะต้องมีความยืดหยุ่น 5) แนวโน้มด้านการประเมินและติดตามผลการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะมีหน่วยงานที่เข้ามาดูแลมาตรฐานการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา โดยจะเป็นการประเมินที่ผู้เรียน

เป็นศูนย์กลางทั้งนี้จะต้องเป็นตามสภาพจริง เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนผู้เรียนได้อย่างทันท่วงที และให้ความตระหนักในพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

Fahr (2005 : Online) ได้ศึกษาความต้องการการศึกษาตามอัธยาศัยของคนในประเทศเยอรมันโดยศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องคือระดับการศึกษา และการแบ่งเวลา ต่อความต้องการการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่าบุคคลที่มีการศึกษาสูงจะมีความสามารถในการแบ่งเวลาได้มากกว่า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สามารถมีเวลาในการทำกิจกรรมอื่นๆเพิ่มเติม ทั้งนี้ก็เพื่อการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และความต้องการในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะมาจากความสนใจ ความพอใจของแต่ละบุคคล

Liotsios ; & Demetriadis (2006 : Online) ได้ทำการศึกษาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรณีศึกษาบทเรียนสำหรับบุคคล พบว่าการออกแบบเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตกรณีศึกษาบทเรียนสำหรับบุคคล พบว่าการออกแบบเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องมีรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและข้อมูลทางสังคม ซึ่งการออกแบบเทคโนโลยีมีความจำเป็นต้องใช้ทักษะและการจัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Ho, Esther Sui-chu (2006) ได้ศึกษาเรื่อง การกระจายอำนาจทางการศึกษากรณีศึกษา กลุ่มประเทศประเทศในเอเชีย ญี่ปุ่น เกาหลี และฮ่องกง มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบและระบุแนวทางในการกระจายอำนาจทางการศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชีย 3 กลุ่ม ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี และฮ่องกง โดยศึกษาหลังจากกระจายอำนาจไปแล้วสิบปี ใช้วิธีการในการศึกษาจากการประเมินหลักสูตรของกลุ่มผู้เรียนนานาชาติ (the program for international student assessment) ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์เพื่อหากระบวนการกระจายอำนาจ โดยการวิเคราะห์กลุ่มข้อมูลด้วยเทคนิค (Cluster Analysis) ซึ่งผลการวิจัย พบว่า การกระจายอำนาจประกอบไปด้วย 4 ลักษณะ คือ 1) อำนาจแบบรวมศูนย์ที่หน่วยเหนือ (highly centralized) 2) อำนาจอยู่ที่สถานศึกษา (school-driven) 3) อำนาจอยู่ที่ครู/ผู้สอน (teacher-driven) และ 4) การทำให้อำนาจเต็มที่ในการตัดสินใจ (highly decentralized) เมื่อพิจารณาเป็นรายลักษณะแล้วพบว่า ในฮ่องกงมีลักษณะการกระจายอำนาจแบบรวมศูนย์ (highly centralized) ซึ่งทำให้เห็นว่าอำนาจในความรับผิดชอบและการตัดสินใจล้วนเกิดขึ้นมาจากนอกสถานศึกษา

Peiro, Hector Robles (2006) ได้ศึกษาเรื่อง “Better Settings for Better Education: Does Decentralization Work? โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อระบุตัวแปรทางสถิติที่ส่งผลต่อการอธิบายผลลัพธ์ทางการศึกษาในการกระจายอำนาจการศึกษาในประเทศและความสำคัญที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่การกระจายอำนาจ 2) เพื่ออธิบายผลของการกระจายอำนาจ

ทางการศึกษาในแต่ละกลุ่มโดยจำแนกออกเป็นความคาดหวังของพื้นที่และกลไกในการปฏิรูป ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ผลของการกระจายอำนาจจะไม่มีเหมือนกัน (homogeneous) ในแต่ละเมือง ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละเป้าหมายและระดับการศึกษาที่จะนำไปใช้ นอกจากนี้แล้วผลการกระจายอำนาจไม่สามารถบอกได้ว่าดีหรือไม่ดี ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับรูปแบบลักษณะประโยชน์การนำไปใช้ อีกทั้งการกระจายอำนาจจะไม่สามารถลงไปสู่ระดับล่างได้ หากขาดทุนสนับสนุน (fiscal resources) เจตจำนงทางการเมือง (Political Will) และกลไกสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชน (Public Participation) ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บราวน์ อีเลนอร์ (2015 : ออนไลน์) ได้ศึกษาเรื่องแบบจำลองการเรียนรู้สู่การศึกษานอกระบบในสหราชอาณาจักรและสเปน งานวิจัยนี้นำเสนอผลการเปรียบเทียบผลการศึกษานอกระบบโดยองค์กรที่ไม่หวังผลกำไรของประเทศทั้งสอง งานวิจัยมุ่งเน้นที่จะสำรวจขอบเขตกิจกรรมที่ทำให้เกิดโอกาสการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ สัมภาษณ์นักการศึกษาจาก 14 สถาบัน กรณีศึกษาคัดเลือกจากกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ นำเสนอกิจกรรม 4 แบบ และผลการวิเคราะห์ศักยภาพการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างภาพจำลองจากเอกสารต่างๆ และการวิเคราะห์ประกอบกันมุ่งเน้นไปที่ความยุติธรรมในสังคมโดยใช้ข้อถกเถียงในเรื่องการขาดแคลนโอกาสที่จะพัฒนาการศึกษานอกระบบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำเสนอตัวอย่างวิธีการที่ให้หลักการคิด นำเสนอโอกาสในการเรียนรู้ที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

นิวมอร์น จอห์น เมต้า ชันเจย์ และฟอร์มีส แพทริเซีย (2010) นำเสนอการศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องประชากรศาสตร์ ทักษะ ทักษะ และมาตรฐานการศึกษา นอกระบบและในระบบของนักเรียนในสหรัฐอเมริกา โดยนักเรียนนอกระบบส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ผ่านการสมรสและกลับมาเรียนต่อที่วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่านักเรียนนอกระบบนั้นมักจะไม่มีความสนใจในกิจกรรมที่หลากหลายทางสังคมแต่จะมุ่งเน้นไปเฉพาะวิชาที่ตนสนใจศึกษาเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนในระบบ